Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Sjette Afdeling)

15. juli 2015*

»Konkurrence — kartel — det europæiske marked for forspændingsstål — fastsættelse af priser, opdeling af markedet og udveksling af følsomme forretningsoplysninger — afgørelse, som fastslår en overtrædelse af artikel 101 TEUF — samarbejde under den administrative procedure — retningslinjerne for beregning af bøder af 2006 — rimelig frist«

Sagerne T-413/10 og T-414/10,

Socitrel – Sociedade Industrial de Trefilaria, SA, Trofa (Portugal), ved advokaterne F. Proença de Carvalho og T. Faria,

sagsøger i sag T-413/10,

Companhia Previdente – Sociedade de Controle de Participações Financeiras, SA, Lissabon (Portugal), ved advokaterne D. Proença de Carvalho og J. Caimoto Duarte,

sagsøger i sag T-414/10,

mod

Europa-Kommissionen ved F. Castillo de la Torre, P. Costa de Oliveira og V. Bottka, som befuldmægtigede, bistået af advokat M. Marques Mendes,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation og ændring af Kommissionens afgørelse K(2010) 4387 endelig af 30. juni 2010 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/38344 – Forspændingsstål), som ændret ved Kommissionens afgørelse K(2010) 6676 endelig af 30. september 2010 og ved Kommissionens afgørelse K(2011) 2269 endelig af 4. april 2011,

har

RETTEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, S. Frimodt Nielsen (refererende dommer), og dommerne F. Dehousse og A.M. Collins,

justitssekretær: ekspeditionssekretær J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. november 2014,

afsagt følgende

* Processprog: portugisisk.

Dom[1] *[udelades]*

Retsforhandlinger og parternes påstande

1. *Sag T-413/10 – Socitrel mod Kommissionen*

60 Ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 15. september 2010 har Socitrel anlagt den foreliggende sag.

61 Ved særskilt dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 16. september 2010 har Socitrel indgivet begæring om udsættelse af gennemførelsen af den anfægtede afgørelse. Begæringen er blevet afslået ved kendelse afsagt af Rettens præsident den 13. april 2011, Socitrel mod Kommissionen (T-413/10 R, EU:T:2011:179), og afgørelsen om sagens omkostninger er blevet udsat.

62 Ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 10. december 2010 har Socitrel indgivet begæring om at måtte tilpasse sine anbringender og påstande som følge af vedtagelsen af den første ændringsafgørelse.

63 Ved afgørelse af 6. juni 2011 har Retten anmodet Kommissionen om at fremlægge den anden ændringsafgørelse for den. Kommissionen har efterkommet anmodningen den 17. juni 2011.

64 Efter vedtagelsen af den anden ændringsafgørelse har Socitrel ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 2. august 2011 endnu en gang tilpasset sine anbringender og påstande.

65 Den 21. november 2011 har Kommissionen indleveret duplik på processproget, hvilket afsluttede den skriftlige procedure.

66 Efter at sammensætningen af Rettens afdelinger er blevet ændret med virkning fra den 23. september 2013, er den refererende dommer blevet tilknyttet Sjette Afdeling, som den foreliggende sag er blevet henvist til den 27. september 2013.

67 Den foreløbige rapport som omhandlet i artikel 52, stk. 2, i procesreglementet af 2. maj 1991 er blevet forelagt Sjette Afdeling den 31. marts 2014.

68 Den 8. maj 2014 har Retten som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til artikel 64 i procesreglementet af 2. maj 1991 tilsendt Socitrel og Kommissionen en liste med 16 skriftlige spørgsmål.

69 Ved skrivelse af henholdsvis den 6. og den 9. juni 2014 har Kommissionen og Socitrel efterkommet ovennævnte foranstaltning.

70 Den 17. september 2014 har Retten på grundlag af den refererende dommers rapport besluttet at indlede den mundtlige forhandling.

71 Socitrel har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede afgørelses artikel 1 og 2 annulleres, i den udstrækning de vedrører Socitrel.

— Subsidiært annulleres den anfægtede afgørelses artikel 1 og 2 delvis, i den udstrækning de vedrører Socitrel, og den bøde, som Socitrel blev pålagt, nedsættes.

1 — Der gengives kun de præmisser i nærværende dom, som Retten finder det relevant at offentliggøre.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

72 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Socitrel tilpligtes at betale sagens omkostninger.

2. *Sag T-414/10 – Companhia Previdente mod Kommissionen*

73 Ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 15. september 2010 har Companhia Previdente anlagt den foreliggende sag.

74 Ved særskilt dokument registreret på Rettens Justitskontor den 16. september 2010 har Companhia Previdente indgivet begæring om udsættelse af gennemførelsen af den anfægtede afgørelse. Begæringen er blevet afslået ved kendelse af 10. juni 2011, Companhia Previdente mod Kommissionen (T-414/10 R, EU:T:2011:268), og afgørelsen om sagens omkostninger er blevet udsat.

75 Ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 10. december 2010 har Companhia Previdente indgivet begæring om at måtte tilpasse sine anbringender og påstande som følge af vedtagelsen af den første ændringsafgørelse.

76 Ved afgørelse af 6. juni 2011 har Retten anmodet Kommissionen om at fremlægge en række dokumenter. Kommissionen har efterkommet anmodningen den 17. juni 2011.

77 Efter vedtagelsen af den anden ændringsafgørelse har Companhia Previdente ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 2. august 2011 endnu en gang tilpasset sine anbringender og påstande.

78 Den 21. november 2011 har Kommissionen indleveret duplik på processproget, hvilket afsluttede den skriftlige procedure.

79 Efter at sammensætningen af Rettens afdelinger er blevet ændret med virkning fra den 23. september 2013, er den refererende dommer blevet tilknyttet Sjette Afdeling, som den foreliggende sag er blevet henvist til den 27. september 2013.

80 Den foreløbige rapport som omhandlet i artikel 52, stk. 2, i procesreglementet af 2. maj 1991 er blevet forelagt Sjette Afdeling den 31. marts 2014.

81 Den 8. maj 2014 har Retten som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til artikel 64 i Rettens procesreglement af 2. maj 1991 tilsendt Companhia Previdente og Kommissionen en liste med 16 skriftlige spørgsmål.

82 Ved skrivelse af henholdsvis den 6. og den 9. juni 2014 har Kommissionen og Companhia Previdente efterkommet ovennævnte foranstaltning.

83 Den 17. september 2014 har Retten på grundlag af den refererende dommers rapport besluttet at indlede den mundtlige forhandling.

84 Companhia Previdente har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede afgørelses artikel 1, 2 og 4 annulleres, i den udstrækning de vedrører Companhia Previdente.

— Det fastslås, at enhver nedsættelse af den bøde, som Socitrel er blevet pålagt i andre sager om overtrædelser, for hvilke Companhia Previdente har et solidarisk ansvar, automatisk medfører en tilsvarende nedsættelse af den bøde, for hvilken Companhia Previdente hæfter solidarisk.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

3. *Foreningen af sag T-413/10, T-414/10 og T-409/13, Companhia Previdente og Socitrel mod Kommissionen, med henblik på den mundtlige forhandling og sletningen af sag T-409/13, Companhia Previdente og Socitrel mod Kommissionen*

85 Ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 2. august 2013 anlagde Companhia Previdente og Socitrel sag til prøvelse af den skrivelse, som generaldirektøren for Kommissionens Generaldirektorat for Konkurrence havde tilstillet sagsøgerne den 24. maj 2013.

86 Denne sag blev registreret på Rettens Justitskontor under nummer T-409/13. Ved kendelse af 30. juni 2014 blev sag T-413/10, T-414/10 og T-409/13 forenet med henblik på den mundtlige forhandling.

87 Ved skrivelse tilstillet Rettens Justitskontor den 11. november 2014 hævede sagsøgerne søgsmålet i sag T-409/13. Ved skrivelse af 14. november 2014 meddelte Kommissionen, at den ikke havde nogen indvendinger imod hævelsen af søgsmålet, og nedlagde påstand om, at sagsøgerne blev tilpligtet at betale sagens omkostninger, hvorefter Retten tog hævelsen af søgsmålet ad notam i protokollatet for retsmødet den 17. november 2014, hvorunder den bestemte, at sag T-409/13 skulle slettes af Rettens register, og tilpligtede sagsøgerne at betale omkostningerne i denne sag.

Retlige bemærkninger

88 Sag T-413/10 og T-414/10 forenes med henblik på nærværende dom, idet parterne, som blev adspurgt herom i retsmødet, ikke har nogen indvendinger herimod.

89 Til støtte for sit søgsmål har Socitrel fremsat otte anbringender og, inden for rammerne af den anden tilpasning af sine anbringender og påstande, to supplerende anbringender.

90 Companhia Previdente har til støtte for sit søgsmål fremsat fire anbringender og, inden for rammerne af den anden tilpasning af sine anbringender og påstande, to supplerende anbringender.

91 Socitrels første anbringende vedrører mangel på begrundelse og tilsidesættelse af selskabets ret til forsvar som følge af, i det væsentlige, at der mangler en række oplysninger i den anfægtede afgørelse, for at det kan forstås, hvorledes Kommissionen fastsatte bødebeløbet.

92 Socitrels andet anbringende vedrører manglende overholdelse af en rimelig frist.

93 Socitrels tredje anbringende vedrører tilsidesættelse af Kommissionens pligt til at udvise omhu, af retten til forsvar samt af loyalitetsprincippet, af princippet om god tro og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning som følge af, at Kommissionen ændrede den oprindelige afgørelse to gange.

94 Socitrels fjerde anbringende vedrører tilsidesættelse af artikel 101, stk. 1, TEUF og af artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, af proportionalitetsprincippet, af princippet om personligt ansvar og af princippet om uskyldsformodning samt mangel på begrundelse og den omstændighed, at Kommissionen tilsidesatte sin tidligere beslutningspraksis, i og med at den overskred loftet for den bøde, som Socitrel kunne pålægges.

95 Anbringendet består af tre led.

96 Det fjerdes anbringendes første led drejer sig om, at Kommissionen med urette fastslog, at der påhvilede Companhia Previdente et solidarisk ansvar, og at loftet på 10% af omsætningen følgelig med urette blev beregnet på grundlag af Companhia Previdentes og ikke på grundlag af Socitrels omsætning. Dette argument er ligeledes blevet fremført inden for rammerne af Companhia Previdentes første og andet anbringende.

97 Det fjerdes anbringendes andet led, der er fremsat subsidiært, drejer sig om, at Kommissionen med urette tog Emesas, Galycas' og ITC's omsætning i betragtning, da den beregnede loftet på 10%. Dette argument er ligeledes blevet fremført inden for rammerne af første led af Companhia Previdentes tredje anbringende.

98 Det fjerdes anbringendes tredje led, der er fremsat mere subsidiært, drejer sig om, at Companhia Previdentes omsætning i 2009 med urette blev taget i betragtning. Dette argument er ligeledes blevet fremført inden for rammerne af andet led af Companhia Previdentes tredje anbringende.

99 Socitrels femte anbringende vedrører tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ved anvendelsen af punkt 13 og 22 i retningslinjerne af 2006 samt mangel på begrundelse, i og med at Kommissionen med urette fastsatte satsen for grovhed i forbindelse med den bøde, som Socitrel skulle pålægges, til 18%.

100 Socitrels sjette anbringende vedrører tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet, i og med at Kommissionen ikke tog i betragtning som en formildende omstændighed, at Socitrel havde spillet en mindre eller passiv rolle.

101 Socitrels syvende anbringende vedrører tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet, idet Kommissionen ikke tog Socitrels konkrete samarbejde i betragtning som en formildende omstændighed.

102 Socitrels ottende anbringende vedrører tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet, i og med at Kommissionen ikke tog den økonomiske krisesituation og Socitrels manglende betalingsevne i betragtning. Dette argument er ligeledes blevet fremført inden for rammerne af Companhia Previdentes subsidiært fremsatte fjerde anbringende.

103 Sagsøgerne har frafaldet dette anbringende ved skrivelse til Rettens Justitskontor af 11. november 2014. Frafaldelsen blev taget ad notam i protokollatet for retsmødet den 17. november 2014.

104 Endvidere har Socitrel og Companhia Previdente gjort et supplerende anbringende, der er blevet fremsat inden for rammerne af den anden tilpasning af deres anbringender og påstande, gældende, hvilket anbringende for Socitrels vedkommende drejer sig om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning samt mangel på begrundelse og for Companhia Previdentes vedkommende om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, i og med at Socitrel og Companhia Previdente ikke blev behandlet på samme måde som Arcelot og SLM, der i modsætning til sagsøgerne blev indrømmet en nedsættelse af bøden.

105 Endelig har Socitrel og Companhia Previdente gjort endnu et supplerende anbringende, der vedrører tilsidesættelse af princippet om omhu, af loyalitetsprincippet, af princippet om god tro og af retssikkerhedsprincippet, gældende, i og med at Kommissionen i 2011 endnu en gang ændrede den oprindelige afgørelse.

1. *Socitrels første anbringende om mangel på begrundelse og tilsidesættelse af selskabets ret til forsvar*

Principperne

106 Ifølge fast retspraksis skal den begrundelse, som kræves i henhold til artikel 296 TEUF, tilpasses karakteren af den pågældende retsakt og klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at den kompetente ret kan udøve sin prøvelsesret. Det nærmere indhold af begrundelseskravet skal fastlægges i lyset af den konkrete sags omstændigheder, navnlig indholdet af den pågældende retsakt, indholdet af de anførte grunde samt den interesse, som retsaktens adressater samt andre, der må anses for umiddelbart og individuelt berørt af retsakten, kan have i begrundelsen. Det kræves ikke, at begrundelsen angiver alle de forskellige relevante faktiske og retlige momenter, da spørgsmålet, om en afgørelses begrundelse opfylder kravene efter artikel 296 TEUF, ikke blot skal vurderes i forhold til ordlyden, men ligeledes til den sammenhæng, hvori den indgår, samt under hensyn til alle de retsregler, som gælder på det pågældende område (dom af 2.4.1998, Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, C-367/95 P, Sml., EU:C:1998:154, præmis 63, af 30.9.2003, Tyskland mod Kommissionen, C-301/96, Sml., EU:C:2003:509, præmis 87, og af 22.6.2004, Portugal mod Kommissionen, C-42/01, Sml., EU:C:2004:379, præmis 66).

Prøvelse af det første anbringende

107 Der skal gives en kort sammenfatning af den argumentation, som Socitrel har fremført til støtte for anbringendet, og som er blevet ændret som følge af vedtagelsen af den første ændringsafgørelse.

108 I stævningen gjorde Socitrel i det væsentlige gældende, at der manglede flere oplysninger i den oprindelige afgørelse, for at det kunne forstås, hvorledes Kommissionen havde fastsat bøden. Dette indebar ifølge Socitrel en mangel på begrundelse, som udgjorde en tilsidesættelse af selskabets ret til forsvar.

109 I den oprindelige afgørelse var det således hverken angivet, hvilken omsætning eller hvilken værdi af afsætningen der var lagt til grund ved fastsættelsen af grundbeløbet, eller hvilke parametre der var taget i betragtning ved fastsættelsen af satsen for grovhed til 18% og ekstrabeløbet.

110 Endvidere har Socitrel gjort gældende, at den omstændighed, at flere passager i den afgørelse, som selskabet blev tilstillet, var gjort fortrolige, forhindrede det i at rekonstruere de forudsætninger, som Kommissionen havde lagt til grund ved bødefastsættelsen.

111 Socitrel tilpassede sit første anbringende efter vedtagelsen af den første ændringsafgørelse.

112 For det første finder Socitrel i det væsentlige, at Kommissionens ændring af den oprindelige afgørelse viser, at der er grundlag for selskabets første anbringende, således som det havde fremstillet det i stævningen.

113 For det andet finder Socitrel, at den første ændringsafgørelse ikke rådede bod på de væsentligste mangler, som selskabet havde påtalt i stævningen, navnlig med hensyn til den sats, som Kommissionen havde anvendt for så vidt angår overtrædelsens grovhed, og ekstrabeløbet.

114 Endvidere har Socitrel bemærket, at der for selskabets vedkommende sondres mellem to overtrædelsesperioder i den første ændringsafgørelse (femte betragtning), idet der lægges en identisk omsætning til grund for hver af disse, men uden at sondringen ifølge Socitrel afspejles i den resterende del af den første ændringsafgørelse, herunder navnlig i syvende betragtning hertil, hvori der kun lægges selskabet én overtrædelsesperiode til last.

115 Socitrel har tilføjet, at Kommissionen i ottende betragtning til den første ændringsafgørelse anerkender at have begået en fejl ved beregningen af ekstrabeløbet, men ikke angiver, hvilke virksomheder fejlen berører. I betragtningen henvises til en tabel i femte betragtning til samme afgørelse, hvori Socitrel optræder med en omsætning, der vedrører flere overtrædelsesperioder. Sagsøgeren antager, at der må drages den konklusion af henvisningen, at Socitrel således må have været berørt af fejlen ved beregningen af ekstrabeløbet, hvilket synes at føre til en nedsættelse af grundbeløbet for den bøde, der pålægges selskabet, eftersom dette beløb falder fra 22 500 000 til 20 000 000 EUR. Dette udgør imidlertid kun formodninger fra sagsøgerens side, som ifølge selskabet viser, at der mangler begrundelse.

116 Kommissionen har anfægtet det ovenfor anførte.

Angivelsen af værdien af afsætningen

117 Det skal indledningsvis bemærkes, at den første ændringsafgørelse rådede bod på en række mangler ved den oprindelige afgørelse, som bl.a. vedrørte fastsættelsen af den værdi af afsætningen, der skulle tages i betragtning (femte betragtning til den første ændringsafgørelse).

118 I den udstrækning er den argumentation, som Socitrel har fremført til støtte for sit første anbringende, blevet irrelevant.

De to overtrædelsesperioder, som Kommissionen sondrede imellem i femte betragtning til den første ændringsafgørelse

119 Endvidere sondrede Kommissionen, således som Socitrel har påpeget, mellem to overtrædelsesperioder i tabellen over værdien af afsætningen for bl.a. Socitrel i femte betragtning til den første ændringsafgørelse.

120 Det angives således i tabellen, at det beløb, som Kommissionen lagde til grund for perioden fra den 7. april 1994 til den 8. januar 1996 på grundlag af de svar, som Socitrel havde givet den 30. juni 2009, var på 12 016 516 EUR. Et identisk beløb blev lagt til grund for perioden fra den 9. januar 1996 til den 19. september 2002.

121 Det angives i 932. betragtning til den oprindelige afgørelse, at »det berørte geografiske område har udviklet sig over tid. Fra 1984 til 1995 (perioden med club Zürich) dækkede det Tyskland, Frankrig, Italien, Nederlandene, Belgien, Luxembourg, Spanien og Østrig. Fra 1992 (under arrangementerne i club España) omfattede det også Portugal. Fra 1996 til 2002 (perioden med krise i club Zürich på det tidspunkt, hvor arrangementet i club Europe med hensyn til kvoter blev forberedt, perioden med club Europe og perioden med ekspansion) dækkede det geografiske område de samme lande som på tidspunktet for club Zürich, herunder Portugal, og Danmark, Sverige, Finland og Norge (jf. afsnit 9.1.1-9.1.5). Der tages hensyn hertil ved beregningen af værdien af afsætningen, idet afsætningen i Portugal før den 15. december 1992 ikke medtages, og idet afsætningen i Danmark, Sverige, Norge og Finland før den 9. januar 1996 ikke medtages«.

122 Det fremgår af femte betragtning til den første ændringsafgørelse, at Kommissionen sondrede mellem forskellige perioder, med hensyn til hvilken værdi af afsætningen der skulle lægges til grund (fra den 1.1.1984 til den 21.12.1985, fra den 1.1.1986 til den 14.12.1992, fra den 15.12.1992 til den 31.12.1993, fra den 1.1.1994 til den 8.1.1996 og fra den 9.1.1996 til den 19.9.2002), alt efter hvilket af kartellet berørt geografisk område, der var tale om.

123 Den overtrædelse, som Kommissionen lagde Socitrel til last, strakte sig over to perioder (fra den 7.7.1994 (den dato, som Kommissionen lagde til grund som begyndelsestidspunktet for Socitrels deltagelse i overtrædelsen) til den 8.1.1996 og fra den 9.1.1996 til den 19.9.2002), som Kommissionen derfor tog i betragtning.

124 I 949. betragtning til den oprindelige afgørelse besluttede Kommissionen imidlertid under hensyn til det sene tidspunkt, hvorpå Socitrel fik kendskab til kartellets europæiske dimension, at kun selskabets afsætning i Spanien og Portugal skulle tages i betragtning.

125 At det var nødvendigt at medtage afsætningen i Danmark, Sverige, Finland og Norge efter den 9. januar 1996 (932. betragtning til den anfægtede afgørelse) for de medlemmer af kartellet, for hvilke dette geografiske område var relevant, havde følgelig ingen betydning for Socitrel. Dette er forklaringen på, at den værdi af afsætningen, som blev taget i betragtning i femte betragtning til den første ændringsafgørelse, er den samme for de to overtrædelsesperioder, som Kommissionen sondrede imellem.

126 Endvidere medgav Kommissionen, at den havde begået en fejl ved at medtage ekstrabeløbet to gange i den oprindelige afgørelse, fordi der blev taget hensyn til to overtrædelsesperioder for bl.a. Socitrel.

127 Den rettede imidlertid fejlen med vedtagelsen af den første ændringsafgørelse, som reducerede grundbeløbet for den bøde, der skulle pålægges Socitrel, idet det som følge af korrektionen blev nedsat fra 22 500 000 til 20 000 000 EUR.

128 Desuden skal det tilføjes, at Socitrel som bilag 8 til stævningen har fremlagt en e-mail af 13. august 2010 fra Kommissionens Generaldirektorat for Konkurrence, hvori den for sagen ansvarlige tjenestemand anfører følgende:

»Som anført i [Kommissionens skrivelse] af 30. juli er der en fejl i beregningen af adgangsafgiften (»entry fee«). For Deres klienter har fejlen medført, at beløbet i tabellerne i 923. og 1057. betragtning er for højt. Det vil blive justeret i ændringsafgørelsen, således at beløbet 22 500 000 EUR ændres til 20 000 000 EUR. Som tidligere oplyst vil dette på grund af loftet [på 10%] hverken medføre en ændring af den bøde, som Deres klienter er blevet pålagt, eller en ændring af begrundelsen for afgørelsen.«

129 Den anfægtede afgørelse, som ændret ved den første ændringsafgørelse, må derfor anses for ikke at være behæftet med en mangel på begrundelse.

Fastsættelsen af satsen for grovhed til 18%

130 Det bemærkes vedrørende manglen på begrundelse for så vidt angår grovheden, at denne behandles i punkt 19.1.3 i den anfægtede afgørelse.

131 Hvad Socitrel angår anførte Kommissionen følgende i den anfægtede afgørelse:

— for det første, at »samtlige virksomheder undtagen Fundia var involveret i opdelingen af markedet (fastsættelsen af kvoter), fordelingen af kunder og den horisontale fastsættelse af priser (jf. [punkt] 9 i og bilag 2-4 til afgørelsen)«, og at »[d]isse arrangementer hører til de mest skadelige konkurrencebegrænsninger, idet de forstyrrer de vigtigste konkurrenceparametre« (939. betragtning, punkt 19.1.3.1 vedrørende overtrædelsens art)

— for det andet, at »den samlede markedsandel, som de virksomheder, for hvilke overtrædelsen har kunnet fastslås, tegnede sig for, vurderes at have udgjort ca. 80% som anført i 98. betragtning« (946. betragtning, punkt 19.1.3.2 vedrørende den samlede markedsandel)

— for det tredje, at overtrædelsens geografiske udstrækning har udviklet sig over tid (932. betragtning, jf. præmis 121 ovenfor)

— for det fjerde, at » Kommissionen [dog] ved fastsættelsen af andelen af værdien af afsætningen for Socitrel, Proderac, Fapricela og Fundia, som kun deltog i club España (der udelukkende omfattede Spanien og Portugal), eller for sidstnævnte virksomheds vedkommende koordineringen vedrørende Addtek, og for hvilke der kun har kunnet påvises kendskab til den enkelte og vedvarende overtrædelse fra et meget sent stadium af overtrædelsen (henholdsvis den 17.5.2001 og den 14.5.2001, jf. punkt 12.2.2.4), [har] taget hensyn til, at der er tale om et mere begrænset geografisk område«, og at »det forholder sig anderledes med hensyn til de øvrige deltagere i club España (Emesa/Galycas, Tycsa/Trefilerías Quijano), som deltog samtidig på forskellige niveauer i kartellet, og/eller for hvilke det har kunnet påvises, at de fik kendskab til den enkelte og vedvarende overtrædelse på et langt tidligere tidspunkt« (949. betragtning, punkt 19.1.3.3 vedrørende den geografiske udstrækning).

132 Kommissionen drog den konklusion, at »på baggrund af de specifikke omstændigheder i det foreliggende tilfælde samt under hensyn til de kriterier, hvortil der henvises ovenfor i forbindelse med overtrædelsens art (jf. punkt 19.1.3.1) og dens geografiske udstrækning (jf. punkt 19.1.3.3), bør den andel af værdien af afsætningen, der skal tages i betragtning, være på 16% for Fundia, på 18% for Socitrel, Fapricela og Proderac og på 19% for alle de øvrige virksomheder« (953. betragtning).

133 Den anfægtede afgørelse må derfor anses for ikke at være behæftet med en mangel på begrundelse og for at gøre det muligt at forstå de betragtninger, som Kommissionen lagde til grund, uden at dette berører spørgsmålet om, hvorvidt de var begrundede.

134 Socitrels klagepunkt må følgelig forkastes.

Den sats, der blev anvendt ved fastsættelsen af ekstrabeløbet med henblik på afskrækkende virkning

135 Med hensyn til ekstrabeløbet angives det i punkt 25 i retningslinjerne af 2006, at »[u]afhængigt af, hvor længe en virksomhed har deltaget i overtrædelsen, vil Kommissionen også lade bødens grundbeløb omfatte et beløb på mellem 15 og 25% af afsætningens værdi [...] for at afskrække virksomhederne fra at bare det at indtræde i horisontale aftaler om prisfastsættelse, markedsdeling og begrænsning af produktionen«. Endvidere »[kan Kommissionen] også opkræve et sådant ekstrabeløb i tilfælde af andre overtrædelser«, og »[f]or at fastslå, hvor stor en del af afsætningens værdi der skal tages i betragtning i et givet tilfælde, vil Kommissionen tage udgangspunkt i en række forskellige faktorer, især de i punkt 22 nævnte«, såsom »overtrædelsens art, virksomhedernes samlede markedsandel, overtrædelsens geografiske udstrækning og spørgsmålet om, hvorvidt overtrædelsen er blevet udmøntet i praksis eller ej«.

136 I det foreliggende tilfælde fastsatte Kommissionen den sats, der skulle anvendes for ekstrabeløbet, til 18% og henviste i 953. betragtning til den anfægtede afgørelse til de betragtninger, som den i forbindelse med vurderingen af overtrædelsens grovhed havde anført vedrørende dens art (punkt 19.1.3.1 i den anfægtede afgørelse) og dens geografiske udstrækning (punkt 19.1.3.3 i den anfægtede afgørelse).

137 En sådan begrundelse fandt Retten var tilstrækkelig i dom af 11. juli 2013, Ziegler mod Kommissionen (C-439/11 P, Sml., EU:C:2013:513, præmis 121-124).

138 Socitrels klagepunkt må følgelig forkastes.

Tilsidesættelsen af Socitrels ret til forsvar

139 Socitrel har gjort gældende, at selskabets ret til forsvar er blevet tilsidesat af to grunde.

140 For det første har Socitrel anført, at det følger af de mangler, som den oprindelige afgørelse var behæftet med, og som Kommissionen delvis erkendte i den første ændringsafgørelse, at selskabets ret til forsvar er blevet tilsidesat.

141 Denne argumentation kan ikke tiltrædes, eftersom Socitrel ved skrivelse af 29. oktober 2010 af Retten fik mulighed for at tilpasse sine anbringender og påstande som følge af vedtagelsen af den første ændringsafgørelse, hvilket Socitrel gjorde ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 10. december 2010.

142 For det andet bemærkes med hensyn til det af Socitrel anførte om, at det forhold, at Kommissionen havde skjult dele af den anfægtede afgørelse, forhindrede sagsøgeren i at forstå, hvorledes den havde beregnet bøden, at alle de betragtninger, hvortil Socitrel har henvist (1142., 1144., 1149., 1157., 1159., 1160., 1165., 1171., 1172., 1175., 1178., 1179., 1181., 1185. og 1188. betragtning), vedrører vurderingen af andre virksomheders anmodninger angående betalingsevne.

143 I et sådant tilfælde er Kommissionen forpligtet til at sikre fortroligheden af de oplysninger, som virksomhederne giver den, når de anmoder derom, navnlig når der er tale om følsomme oplysninger om virksomhedernes økonomiske situation.

144 Det er desuden korrekt, når Kommissionen gør gældende, at samtlige de faktorer i vurderingen, som vedrører Socitrel, herunder navnlig de faktorer, der vedrører dette selskabs betalingsevne, blev meddelt selskabet.

145 Socitrels argumentation må derfor forkastes, og klagepunktet om tilsidesættelse af retten til forsvar må følgelig forkastes i det hele.

146 Det første anbringende må følgelig forkastes i det hele.

2. *Socitrels andet anbringende om manglende overholdelse af en rimelig frist*

Principperne

147 For det første udgør overholdelse af en rimelig frist ved gennemførelsen af administrative procedurer på området for konkurrencepolitik et generelt EU-retligt princip, hvis overholdelse Unionens retsinstanser sikrer (jf. dom af 19.12.2012, Heineken Nederland og Heineken mod Kommissionen, C-452/11 P, EU:C:2012:829, præmis 97 og den deri nævnte retspraksis).

148 Princippet om en rimelig frist i en administrativ procedure er atter blevet fastslået i artikel 41, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, hvorefter »enhver har ret til at få sin sag behandlet uvildigt, retfærdigt og inden for en rimelig frist af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer« (dom af 5.6.2012, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, T-214/06, Sml., EU:T:2012:275, præmis 284).

149 For det andet skal rimeligheden af procedurens varighed vurderes ud fra de særlige omstændigheder, der kendetegner de enkelte sager, herunder sagens baggrund, parternes adfærd under proceduren, hvad der står på spil for de forskellige berørte virksomheder, sagens komplekse karakter (jf. i denne retning dom af 20.4.1999, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, T-305/94 – T-307/94, T-313/94 – T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 og T-335/94, Sml.,

EU:T:1999:80, præmis 126) samt, i givet fald, de oplysninger eller begrundelser, som Kommissionen måtte fremkomme med vedrørende de undersøgelser, der er blevet gennemført under den administrative procedure.

150 For det tredje har Domstolen fastslået, at den administrative procedure kan give anledning til en undersøgelse i to successive faser, som hver har sin egen indre logik. Den første fase, som strækker sig indtil klagepunktsmeddelelsen, har som starttidspunkt den dato, hvor Kommissionen, som udøver sin af unionslovgiver tildelte kompetence, træffer foranstaltninger, der indebærer kritik for at have begået en overtrædelse, og som skal gøre det muligt for Kommissionen at tage stilling til procedurens tilrettelæggelse. Den anden fase strækker sig fra klagepunktsmeddelelsen til vedtagelsen af den endelige afgørelse. Den skal gøre det muligt for Kommissionen endeligt at tage stilling til den kritiserede overtrædelse (dom af 21.9.2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied mod Kommissionen, C-105/04 P, Sml., EU:C:2006:592, præmis 38).

151 For det fjerde fremgår det af retspraksis, at tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist kan have to typer konsekvenser.

152 Når tilsidesættelsen af en rimelig frist har betydning for udfaldet af proceduren, kan en sådan tilsidesættelse bevirke en annullation af den anfægtede afgørelse (jf. i denne retning dom af 21.9.2006, Technische Unie mod Kommissionen, C-113/04 P, Sml., EU:C:2006:593, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

153 Det skal præciseres, at hvad angår anvendelsen af konkurrencereglerne kan overskridelsen af en vis rimelig frist kun udgøre en grund til annullation af afgørelser om konstatering af en overtrædelse, såfremt det er godtgjort, at tilsidesættelsen af dette princip har påvirket de pågældende virksomheders ret til forsvar. En tilsidesættelse af forpligtelsen til at træffe afgørelse inden for en rimelig frist er bortset fra dette særlige tilfælde uden betydning for gyldigheden af en administrativ procedure i henhold til forordning nr. 17 (jf. dom af 16.12.2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied og Technische Unie mod Kommissionen, T-5/00 og T-6/00, Sml., EU:T:2003:342, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis, som efter appel blev stadfæstet på dette punkt ved dom Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied mod Kommissionen, nævnt i præmis 150 ovenfor, EU:C:2006:592, præmis 42 og 43).

154 Overholdelsen af retten til forsvar, hvilket princips grundlæggende karakter er blevet fremhævet flere gange i Domstolens praksis (dom af 9.11.1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin mod Kommissionen, 322/81, Sml., EU:C:1983:313, præmis 7), er imidlertid af afgørende betydning i procedurer som den i den foreliggende sag omhandlede, hvorfor det er vigtigt at undgå, at disse rettigheder lider uoprettelig skade på grund af undersøgelsesfasens udstrakte varighed, og at denne varighed kan være til hinder for, at der fremføres beviser til gendrivelse af adfærd, som efter sin art kan medføre, at de berørte virksomheder stilles til ansvar. Af denne grund skal undersøgelsen af, om de er blevet forhindret i at udøve deres ret til forsvar, ikke være begrænset til den fase, hvor denne ret har fuld virkning, nemlig den administrative procedures anden fase. Vurderingen af årsagen til, at retten til forsvar eventuelt er blevet tilsidesat, skal foretages for hele proceduren og dennes samlede varighed (dom Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied mod Kommissionen, nævnt i præmis 153 ovenfor, EU:C:2006:592, præmis 50).

155 Når tilsidesættelsen af en rimelig frist er uden betydning for udfaldet af proceduren, kan en sådan tilsidesættelse foranledige Retten til inden for rammerne af sin fulde prøvelsesret i tilstrækkelig grad at opveje tilsidesættelsen, som følge af overskridelsen af den rimelige frist for den administrative, ved i givet fald at nedsætte den pålagte bøde (jf. i denne retning dom Technische Unie mod Kommissionen, nævnt i præmis 152 ovenfor, EU:C:2006:593, præmis 202-204, og dom af 16.6.2011, Heineken Nederland og Heineken mod Kommissionen, T-240/07, Sml., EU:T:2011:284, præmis 429 og 434, stadfæstet efter appel ved dom Heineken Nederland og Heineken mod Kommissionen, nævnt i præmis 147 ovenfor, EU:C:2012:829, præmis 100).

Prøvelse af det andet anbringende

156 Socitrel har i det væsentlige gjort gældende, at Kommissionen ikke overholdt en rimelig frist, idet den først vedtog den oprindelige afgørelse næsten otte år efter at have indledt den administrative procedure, hvilket ifølge Socitrel har undergravet selskabets ret til forsvar, navnlig i betragtning af de omstruktureringer, som det har gennemgået, og de vanskeligheder, som det er stødt på med hensyn til at indsamle modbeviser som følge af, at flere medlemmer af dets personale med tiden har forladt virksomheden.

157 Det fremgår af det ovenstående, at det er en forudsætning for, at en administrativ procedure af lang varighed kan medføre annullation af den anfægtede afgørelse eller nedsættelse af bøden, at varigheden af proceduren må karakteriseres som udstrakt.

158 I det foreliggende tilfælde indeholdt den administrative procedure fire successive faser, hvoraf den første fandt sted før, og de tre følgende efter, meddelelsen af klagepunkter.

159 Den første fase begyndte den 9. januar 2002 med, at Bundeskartellamt tilsendte Kommissionen de dokumenter, hvortil der henvises i præmis 21 ovenfor, og sluttede den 30. september 2008 med vedtagelsen af klagepunktsmeddelelsen.

160 Derpå indledtes den anden fase (jf. præmis 32-37 ovenfor), der sluttede med vedtagelsen af den oprindelige afgørelse den 30. juni 2010.

161 Efter anlæggelsen af en første række sager (opregnet i præmis 10 ovenfor) vedtog Kommissionen den 30. september 2010 en første ændringsafgørelse (jf. præmis 4 ovenfor) med henblik på at korrigere forskellige fejl, som den havde konstateret i den oprindelige afgørelse, hvilket afsluttede den administrative procedures tredje fase.

162 Endelig afsluttedes den administrative procedures fjerde fase den 4. april 2011 med Kommissionens vedtagelse af den anden ændringsafgørelse, hvorved den indrømmede dels ArcelorMittal, ArcelorMittal Verderio, ArcelorMittal Fontaine og ArcelorMittal Wire France, dels SLM og Ori Martin, en nedsættelse af den pålagte bøde (jf. præmis 6 ovenfor).

163 Det bemærkes indledningsvis, at Socitrels anbringende kun vedrører de første to faser i den administrative procedure.

164 Den 8. maj 2014 stillede Retten som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til artikel 64 i procesreglementet af 2. maj 1991 Kommissionen et skriftligt spørgsmål med henblik på at modtage en detaljeret beskrivelse af de foranstaltninger, som den havde truffet efter kontrolundersøgelserne, der fandt sted den 19. og 20. september 2002, og indtil vedtagelsen af den oprindelige afgørelse.

165 Kommissionen efterkom anmodningen ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 6. juni 2014.

166 Den 16. juni 2014 tilsendte Rettens Justitskontor Socitrel en kopi af Kommissionens svar.

167 I sit svar gjorde Kommissionen udførligt og overbevisende rede for, hvilke foranstaltninger den havde truffet under hele den administrative procedure, og hvorfor proceduren havde varet fra 2002 til 2010.

168 I det foreliggende tilfælde er der flere årsager til den administrative procedures længde.

169 Følgende skal tages i betragtning i denne henseende: varigheden af kartellet (mere end 18 år), dets geografiske vide udstrækning (kartellet vedrørte størstedelen af medlemsstaterne), kartellets geografiske og tidsmæssige tilrettelæggelse (de forskellige klubber, der beskrives i præmis 41-53 ovenfor), antallet af møder, som fandt sted i de forskellige klubber (mere end 500), antallet af berørte virksomheder (17), antallet af anmodninger om bødefritagelse eller bødenedsættelse (jf. præmis 22 og 27 ff. ovenfor) og det særligt store antal dokumenter, som er indleveret i denne forbindelse, eller som blev indsamlet under kontrolundersøgelserne, som er udarbejdet på flere sprog, og som skulle undersøges af Kommissionen, de mange supplerende begæringer om oplysninger, som Kommissionen fremsendte til de forskellige berørte selskaber, efterhånden som kendskabet til kartellet udviklede sig (jf. præmis 24 ff. og præmis 36 ff. ovenfor), antallet ad adressater for klagepunktsmeddelelsen (mere end 40), antallet af processprog (8) og de mange anmodninger vedrørende betalingsevne (14).

170 På grundlag af de oplysninger, som Kommissionen har fremlagt, og som vidner om sagens særlige kompleksitet, finder Retten på trods af den meget lange varighed af procedurens to første faser, at denne ikke skal karakteriseres som udstrakt. Kommissionen tilsidesatte følgelig ikke princippet om en rimelig frist.

171 Denne konklusion anfægtes ikke af de argumenter, som Socitrel har fremført til støtte for, at selskabets ret til forsvar blev tilsidesat, fordi der i perioden 2002-2008 skete betydelige ændringer i Companhia Previdente-koncernen på grund af omstruktureringer i forbindelse med erhvervelsen af flere selskaber – koncernen blev udvidet fra 21 til 27 enheder – og at de faktiske omstændigheder, som sagsøgeren blev lagt til last på det tidspunkt, hvor selskabet modtog klagepunktsmeddelelsen, nemlig i september 2008, lå så langt tilbage i tiden, at ingen af de umiddelbart berørte personer længere var til stede eller i stand til at huske dem.

172 Sådanne argumenter er nemlig for upræcise til, at deres konkrete betydning for Socitrels ret til forsvar kan måles. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at Socitrel, således som det angives i Kommissionens svar på foranstaltningerne med henblik på sagens tilrettelæggelse, modtog dens første begæring om oplysninger den 11. februar 2004, og at det klart var angivet i begæringen, hvilket formål og hvilken rækkevidde undersøgelsen havde, såvel materielt som tidsmæssigt. Fra dette tidspunkt kunne Socitrel således samle alle de beviser, som selskabet fandt var relevante med henblik på at svare Kommissionen, og forelægge dem for denne. Socitrel kan derfor ikke påberåbe sig sin egen forsømmelighed med hensyn til at indsamle og bevare eventuelle oplysninger med henblik på sit forsvar. På samme måde er der, da der ikke er fremført noget som helst argument, som gør det muligt at forstå, hvorledes det tidsrum på halvandet år mellem september 2002 og februar 2004, hvori Kommissionen gjorde sig bekendt med de dokumenter, som var indsamlet under kontrolundersøgelsen eller blevet fremlagt i forbindelse med anmodningerne om bødefritagelse eller bødenedsættelse, kunne være til skade for Socitrels udøvelse af sin ret til forsvar, ingen anledning til, at Retten finder, at dette tidsrum kunne være til skade for sagsøgeren i den foreliggende sag.

173 Det andet anbringende må følgelig forkastes.

3. *Socitrels tredje anbringende om tilsidesættelse af Kommissionens pligt til at udvise omhu, af retten til forsvar samt af loyalitetsprincippet, af princippet om god tro og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning*

Principperne

174 Det bemærkes indledningsvis, at princippet om beskyttelse af den berettigede forventning er et af Unionens grundlæggende principper. Ifølge retspraksis er retten til at påberåbe sig dette princip betinget af, at tre betingelser er opfyldt. For det første, at præcise, ubetingede og samstemmende forsikringer, der hidrører fra en pålidelig kilde med den nødvendige bemyndigelse, er fremsat af en myndighed over for parten. For det andet, at disse forsikringer er af en sådan art, at de er egnede til

at skabe en berettiget forventning hos den, til hvem de er rettet. For det tredje skal forsikringerne være i overensstemmelse med gældende regler (jf. dom af 9.9.2011, Deltafina mod Kommissionen, T-12/06, Sml., EU:T:2011:441, præmis 190 og den deri nævnte retspraksis).

175 Endvidere indebærer pligten til at udvise omhu, at Kommissionen omhyggeligt og upartisk skal undersøge alle relevante forhold i den enkelte sag (jf. dom af 21.11.1991, Technische Universität München, C-269/90, Sml., EU:C:1991:438, præmis 14, og af 16.9.2013, ATC m.fl. mod Kommissionen, T-333/10, Sml., EU:T:2013:451, præmis 84 og den deri nævnte retspraksis).

176 Det er ligeledes blevet fastslået gentagne gange, at det er legitimt og tjener en forsvarlig administrativ forvaltning, at en institution berigtiger fejl og mangler, som en afgørelse måtte være behæftet med (jf. i denne retning dom af 14.12.2006, Tyskland mod Kommissionen, T-314/04 og T-414/04, EU:T:2006:399, præmis 45, og kendelse af 22.11.2007, Investire Partecipazioni mod Kommissionen, T-418/05, EU:T:2007:354, præmis 40).

Prøvelse af det tredje anbringende

177 Socitrel har i det væsentlige gjort gældende, at selv om den oprindelige afgørelse var blevet vedtaget, blev selskabet af Kommissionen underrettet om, at den ville blive ændret. Socitrel var derfor nødsaget til at anlægge sag uden at kende det konkrete indhold af den afgørelse, hvori selskabet blev pålagt en bøde. Derved tilsidesatte Kommissionen sin pligt til at udvise omhu – hvilket, for så vidt det skulle være fornødent, bekræftes af, at Kommissionen derpå ændrede afgørelsen endnu en gang uden at meddele Socitrel den anden ændringsafgørelse – og tilsidesatte ligeledes dette selskabs ret til forsvar.

178 Denne argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes.

179 Kommissionen kan nemlig ikke lade en afgørelse, som den ved er behæftet med fejl og mangler, bestå i retsordenen, og det er derfor legitimt og tjener en forsvarlig administrativ forvaltning, at en institution korrigerer de fejl og mangler, som en oprindelig afgørelse måtte være behæftet med (jf. den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 176 ovenfor).

180 Det kan følgelig ikke lægges Kommissionen til last, at den ved den første ændringsafgørelse korrigerede de fejl og mangler, som den havde konstateret i den oprindelige afgørelse.

181 Det skal fremhæves, at Kommissionen på denne måde ligeledes udbyggede begrundelsen for den anfægtede afgørelse.

182 Kommissionen vedtog ganske vist den første ændringsafgørelse, efter at der var anlagt en række sager, bl.a. sagsøgernes, der oprindeligt vedrørte den oprindelige afgørelse. Retten anmodede imidlertid Socitrel – ligesom de andre virksomheder, der havde anlagt sag – om i givet fald at tilpasse selskabets anbringender og påstande som følge af vedtagelsen af denne afgørelse.

183 Socitrel tilpassede sine anbringender under hensyn til den første ændringsafgørelse ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 10. december 2010.

184 Endvidere modtog Socitrel, skønt selskabet ikke var adressat for den anden ændringsafgørelse, en kopi af afgørelsen på Rettens initiativ og blev af denne anmodet om i givet fald at tilpasse sine anbringender og påstande, hvilket selskabet gjorde for så vidt angår dets anbringender ved dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 2. august 2011.

185 Socitrel kan derfor ikke gøre gældende, at Kommissionen tilsidesatte selskabets ret til forsvar i forbindelse med vedtagelsen af ændringsafgørelserne.

186 Socitrel har ligeledes gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte loyalitetsprincippet og princippet om god tro, om end grundene til, at sagsøgeren har påberåbt sig disse principper, ikke angives klart i stævningen.

187 I den udstrækning Socitrel ved dette argument ønsker at gøre gældende, at Kommissionen ved at korrigere den oprindelige afgørelse gjorde det umuligt for selskabet at få medhold i sit søgsmål til prøvelse af den oprindelige afgørelse, bemærkes, at Kommissionen af hensyn til en forsvarlig forvaltning havde ret til at korrigere den oprindelige afgørelse, som var behæftet med fejl og mangler, før Retten tog stilling.

188 Administrationen kunne følgelig ikke give Socitrel nogen præcis, ubetinget og samstemmende forsikring, som hidrørte fra en pålidelig kilde med den nødvendige bemyndigelse, om, at en afgørelse, der var behæftet med fejl og mangler, ville blive opretholdt, indtil Retten eventuelt annullerede den.

189 Der kan heller ikke lægges Kommissionen nogen illoyal adfærd i ond tro til last, alene fordi den ændrede en afgørelse, som den selv havde medgivet var behæftet med en række fejl og mangler.

190 Det tredje anbringende må følgelig forkastes i det hele.

4. *Socitrels fjerde anbringende og Companhia Previdentes tre første anbringender om tilsidesættelse af artikel 101, stk. 1, TEUF og af artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, af proportionalitetsprincippet, af princippet om personligt ansvar og af princippet om uskyldsformodning samt om mangel på begrundelse og Kommissionens tilsidesættelse af dens tidligere beslutningspraksis, i og med at loftet for den bøde, som Socitrel kunne pålægges, blev overskredet*

Første led af Socitrels fjerde anbringende og Companhia Previdentes første og andet anbringende om, at Kommissionen med urette fastslog, at der påhvilede Companhia Previdente et solidarisk ansvar, og om, at loftet på 10% af omsætningen følgelig med urette blev beregnet på grundlag af Companhia Previdentes omsætning i stedet for på grundlag af Socitrels

Faktiske omstændigheder

191 Companhia Previdente er et selskab, der forvalter andele i en række selskaber.

192 I perioden 1994-1998 ejede det en direkte andel på 21,2% af Socitrels kapital og på 70% af kapitalen i Preside SGPS, som ejede 70,6% af Socitrels kapital.

193 Mellem den 30. september 1998 og den 19. september 2002 forøgede Companhia Previdente sin andel i Preside SGPS til 100% af dette selskabs kapital.

194 Det er ubestridt, at Companhia Previdente i denne periode således havde en andel af Socitrels kapital på mellem 91,8% og 93,7%.

195 Endvidere erhvervede Companhia Previdente efter det tidspunkt, hvor overtrædelsen ophørte, en række selskaber, bl.a. Emesa, Galycas og ITC, som alle tre også er blevet pålagt en bøde af Kommissionen for at have deltaget i kartellet.

Den anfægtede afgørelse

196 765.-768. betragtning til den anfægtede afgørelse har følgende ordlyd:

»(765) I perioden 1994-1998 ejede [Companhia Previdente] direkte 21,2% af Socitrel og 70% af Preside SGPS, som på sin side ejede 70,6% af Socitrel i samme periode. Mellem den 30. september 1998 og udgangen af 2002 ejede Companhia Previdente 100% af Preside SGPS og kontrollerede gennem Preside SGPS direkte eller indirekte en andel af Socitrels kapital på mellem 91,8% og 93,7%. Som anført i 32. betragtning var der fra begyndelsen af 1994 og i det mindste til udgangen af 2002 mange og stærke personlige forbindelser mellem Socitrel og Companhia Previdente.

(766) Companhia Previdente har gjort gældende, at selskabet ikke bør anses for ansvarlig in solidum og solidarisk sammen med Socitrel, fordi Companhia Previdente ikke udøvede en afgørende indflydelse på Socitrels adfærd. For det første har Companhia Previdente anført, at Kommissionen ikke har henvist til konkrete omstændigheder, hvoraf det kan udledes, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel. Endvidere har Companhia Previdente gjort gældende, at formodningen om en afgørende indflydelse ikke kan gælde for perioden indtil 1999, hvor Socitrel blev et praktisk taget fuldt ud ejet datterselskab af Companhia Previdente. De to selskaber var særskilte enheder, som udøvede forskellige former for virksomhed, og Socitrel var selvstændig hvad selskabets erhvervsmæssige virksomhed angår. Dette afspejles af, at Socitrels udøvende ledelse efter erhvervelsen af dette selskab ikke blev ændret og forblev fuldstændig uafhængig. Desuden begrænsede Companhia Previdente sig til at udøve sine selskabsmæssige rettigheder og forpligtelser, såsom at godkende Socitrels årsregnskab og træffe afgørelse om politikken med hensyn til udbytte og kapitalstruktur. Endelig har Companhia Previdente gjort gældende, at selskabets bestyrelsesmedlemmer ikke havde ledelsesmæssige funktioner i Socitrels bestyrelse, at deres deltagelse heri efter portugisisk selskabsret er personlig og ikke udgør repræsentation af moderselskabet.

(767) Efter Kommissionens opfattelse gælder formodningen for, at der blev udøvet en afgørende indflydelse, for perioden fra den 30. december 1998 til udgangen af 2002, hvor Companhia Previdente kontrollerede fra 91,8% til 93,7% af Socitrels kapital, og Companhia Previdentes argumenter kan under ingen omstændigheder tiltrædes på grund af de mange og stærke personlige forbindelser, der var mellem de to virksomheder fra begyndelsen af 1994 og i det mindste til udgangen af 2002, således som det beskrives i 32. betragtning til denne afgørelse. Det skal navnlig fremhæves, at P.B., L.F. og A.S. ikke kun var medlemmer af begge virksomheders bestyrelse, men ligeledes deltog regelmæssigt og kontinuerligt i kartellets møder på vegne af Socitrel. Kommissionen finder derfor, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrels adfærd i hele den periode, hvor Socitrel deltog i kartellet (jf. 694. betragtning).

(768) Følgelig er nærværende afgørelse rettet til såvel [Socitrel] som [Companhia Previdente]. Socitrel anses for ansvarlig for sin direkte deltagelse i kartellet i perioden fra den 7. april 1994 til den 19. september 2002. [Companhia Previdente] anses for ansvarlig in solidum og solidarisk sammen med [Socitrel] for den samme periode.«

Principperne

197 I henhold til fast retspraksis omfatter begrebet virksomhed enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde. Domstolen har herved præciseret dels, at begrebet virksomhed i denne kontekst skal forstås som en økonomisk enhed, også når denne økonomiske enhed juridisk set udgøres af flere fysiske eller juridiske personer, dels, at når

en sådan økonomisk enhed overtræder konkurrencereglerne, påhviler det den ifølge princippet om personligt ansvar at stå til regnskab for overtrædelsen (jf. dom af 29.9.2011, Elf Aquitaine mod Kommissionen, C-521/09 P, Sml., EU:C:2011:620, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).

198 Det følger ligeledes af fast retspraksis, at et datterselskabs adfærd kan tilregnes moderselskabet, bl.a. når datterselskabet, selv om det er en selvstændig juridisk person, ikke frit bestemmer sin adfærd på markedet, men i det væsentlige følger instrukser fra moderselskabet, navnlig under hensyn til de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser mellem disse to juridiske enheder (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).

199 I en sådan situation, hvor moderselskabet og datterselskabet er en del af samme økonomiske enhed og således udgør én virksomhed i artikel 101 TEUF's forstand, kan Kommissionen nemlig rette en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, til moderselskabet, uden at der kræves en konstatering af, at sidstnævnte var personligt impliceret i overtrædelsen (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis). Det er således ikke nødvendigvis blot tilskyndelsen til overtrædelsen i forholdet mellem moderselskabet og datterselskabet, og endnu mindre førstnævntes inddragelse i den nævnte overtrædelse, som bemyndiger Kommissionen til at rette den afgørelse, hvorved der pålægges bøder, til moderselskabet, men den omstændighed, at de berørte selskaber udgør én enkelt virksomhed i artikel 101 TEUF's forstand (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 88).

200 Det skal præciseres, at Kommissionen ifølge denne retspraksis ikke kan indskrænke sig til at fastslå, at en virksomhed kunne udøve en sådan afgørende indflydelse på den anden virksomhed, uden at det er fornødent at undersøge, om denne indflydelse reelt er blevet udøvet. Det følger tværtimod af denne retspraksis, at det principielt påhviler Kommissionen at påvise en sådan afgørende indflydelse på grundlag af en helhed af faktiske omstændigheder, herunder navnlig at den ene af virksomhederne eventuelt har ledelsesbeføjelser over for den anden (jf. i denne retning dom af 2.10.2003, Aristrain mod Kommissionen, C-196/99 P, Sml., EU:C:2003:529, præmis 95-99, af 28.6.2005, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P og C-213/02 P, Sml., EU:C:2005:408, præmis 118-122, og af 20.3.2002, HFB m.fl. mod Kommissionen, T-9/99, Sml., EU:T:2002:70, præmis 527).

201 Domstolen har imidlertid fastslået, at i det konkrete tilfælde, hvor moderselskabet ejer 100% af kapitalen i det datterselskab, som har overtrådt de EU-retlige konkurrenceregler, kan det pågældende moderselskab dels udøve en afgørende indflydelse på dette datterselskabs adfærd, dels foreligger der en afkræftelig formodning for, at det pågældende moderselskab reelt udøver en sådan indflydelse (herefter »formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse«) (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).

202 Under disse omstændigheder er det tilstrækkeligt, at Kommissionen beviser, at hele kapitalen i et datterselskab ejes af moderselskabet, for at formode, at moderselskabet reelt udøver en afgørende indflydelse på dette datterselskabs handelspolitik. Kommissionen vil derefter være i stand til at anse moderselskabet for solidarisk ansvarligt for betaling af den bøde, som er pålagt datterselskabet, medmindre dette moderselskab, som det påhviler at afkræfte den pågældende formodning, fører tilstrækkelige beviser med henblik på at godtgøre, at dets datterselskab optræder selvstændigt på markedet (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).

203 Det skal præciseres, at selv om Domstolen foruden indehavelse af 100% af kapitalen i datterselskabet har henvist til andre omstændigheder, såsom den omstændighed, at moderselskabet ikke har bestridt at have udøvet en indflydelse på datterselskabets handelspolitik, og den omstændighed, at de to

selskaber har været repræsenteret af de samme personer under den administrative procedure (dom af 16.11.2000, Stora Kopparbergs Bergslags mod Kommissionen, C-286/98 P, Sml., EU:C:2000:630, præmis 28 og 29), forholder det sig ikke desto mindre således, at Domstolen ikke har henvist til sådanne omstændigheder for at betinge anvendelsen af formodningen af, at der fremlægges yderligere indicier vedrørende moderselskabets reelle udøvelse af indflydelse (jf. i denne retning dom af 10.9.2009, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-97/08 P, Sml., EU:C:2009:536, præmis 60-62 og den deri nævnte retspraksis). Udtrykt på en anden måde er Kommissionen ikke forpligtet til – med henblik på at lade formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse i et givent tilfælde gælde – at fremlægge yderligere indicier i forhold til dem, der beviser, at denne formodning er gældende og finder anvendelse (jf. i denne retning dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).

204 Et moderselskab, der besidder næsten hele sit datterselskabs kapital, befinder sig imidlertid i princippet i en situation, der svarer til de tilfælde, hvor hele kapitalen besiddes, for så vidt angår beføjelsen til at udøve en afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd, henset til de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser imellem selskaberne. Følgelig har Kommissionen ret til at anvende de samme regler for bevisførelsen på denne situation, nemlig anvende formodningen om, at moderselskaber reelt har gjort brug af sin beføjelse til at udøve en afgørende indflydelse på datterselskabets adfærd. Det er dog ikke udelukket, at de selskabsdeltagere, som udgør et mindretal, i visse tilfælde kan have rettigheder over for datterselskabet, der gør det muligt at anfægte ovennævnte analogi (dom af 30.9.2009, Arkema mod Kommissionen, T-168/05, EU:T:2009:367, præmis 53, stadfæstet efter appel ved dom af 29.9.2011, Arkema mod Kommissionen, C-520/09 P, Sml., EU:C:2011:619).

205 Formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse har bl.a. til formål at skabe en balance mellem vigtigheden af, på den ene side, målet om at bekæmpe adfærd, der strider imod konkurrencereglerne, især artikel 101 TEUF, og at hindre gentagelse heraf og, på den anden side, kravene i visse generelle EU-retlige principper, såsom bl.a. princippet om uskyldsformodning, princippet om straffens personalitet, retssikkerhedsprincippet samt princippet om retten til forsvar, herunder princippet om parternes processuelle ligestilling. Det er bl.a. af denne grund, at formodningen er afkræftelig (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 59).

206 Det skal i øvrigt bemærkes, at denne formodning bygger på konstateringen af, at et selskab, som ejer hele kapitalen i et datterselskab, bortset fra helt ekstraordinære omstændigheder, alene i lyset af denne kapitalandel kan udøve en afgørende indflydelse på dette datterselskabs adfærd, samt at en manglende reel udøvelse af en sådan indflydelse normalt kan undersøges mest hensigtsmæssigt i den virksomhedssfære, i forhold til hvilken formodningen eksisterer (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 60).

207 Hvis det under disse omstændigheder var tilstrækkeligt for den berørte part at afkræfte nævnte formodning ved at fremføre enkle påstande, der ikke var underbyggede, ville formodningen stort set ikke have den tilsigtede virkning (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 61).

208 Endvidere følger det af fast retspraksis, at den omstændighed, at moderselskabet er et holdingselskab, ikke i sig selv er tilstrækkelig til at udelukke, at det har udøvet en afgørende indflydelse på datterselskabet. Når der er tale om en koncern, har et holdingselskab, som bl.a. koordinerer de økonomiske investeringer inden for koncernen, nemlig til formål at samle kapitalandelene i forskellige selskaber og til opgave at sikre ledelsesmæssig enhed, bl.a. ved hjælp af denne budgetmæssige kontrol (jf. i denne retning dom af 8.10.2008, Schunk og Schunk Kohlenstoff-Technik mod Kommissionen, T-69/04, Sml., EU:T:2008:415, præmis 63, af 13.7.2011, Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, T-38/07, Sml., EU:T:2011:355, præmis 70 og den deri nævnte retspraksis, og af 29.6.2012, E.ON Ruhrgas og E.ON mod Kommissionen, T-360/09, Sml., EU:T:2012:332, præmis 283).

209 Med henblik på at fastslå, om et datterselskab selvstændigt bestemmer sin adfærd på markedet, skal der tages hensyn til alle de faktorer, der er relevante for de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser mellem dette datterselskab og moderselskabet, hvilke varierer efter de enkelte tilfælde, og som derfor ikke kan opregnes udtømmende (dom Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 203 ovenfor, EU:C:2009:536, præmis 74).

210 Der er bl.a. ingen grund til at begrænse denne vurdering alene til de forhold, der vedrører datterselskabets handelspolitik i snæver forstand, såsom pris- eller distributionsstrategi. I særdeleshed kan den pågældende formodning ikke gendrives ved den blotte påvisning af, at det er datterselskabet, som forvalter disse særlige aspekter af sin handelspolitik uden at modtage instruktioner herom (jf. dom af 16.6.2011, FMC mod Kommissionen, T-197/06, Sml., EU:T:2011:282, præmis 105 og den deri nævnte retspraksis). Det følger heraf, at datterselskabets selvstændighed ikke kan fastslås ved den simple påvisning af, at det på uafhængig vis forvalter særlige aspekter af sin politik vedrørende markedsføring af de produkter, der er berørt af overtrædelsen (dom FMC mod Kommissionen, EU:T:2011:282, præmis 106).

211 Det skal ligeledes bemærkes, at eftersom datterselskabets selvstændighed ikke alene vurderes i forhold til aspekterne ved virksomhedens operationelle forvaltning, kan den omstændighed, at datterselskabet aldrig har gennemført en særlig informationspolitik på det pågældende marked til fordel for moderselskabet, ikke være tilstrækkelig til at påvise dets selvstændighed (dom FMC mod Kommissionen, nævnt i præmis 210 ovenfor, EU:T:2011:282, præmis 145).

212 Den omstændighed, at det ikke fremgår af nogen sagsakter, at moderselskabet har givet sit datterselskab instrukser, kan endvidere ikke bevise, at der ikke er givet sådanne instrukser (jf. dom Arkema mod Kommissionen, EU:T:2011:251, nævnt i præmis 204 ovenfor, præmis 118 og den deri nævnte retspraksis).

213 Det bemærkes ligeledes, at Unionens retsinstanser anser det for at være et relevant bevis for, at moderselskabet reelt udøver kontrol med datterselskabets handelspolitik, at det er repræsenteret i datterselskabets ledelsesorganer (dom af 27.9.2012, Total mod Kommissionen, T-344/06, EU:T:2012:479, præmis 73; jf. ligeledes i denne retning dom af 26.4.2007, Bolloré m.fl. mod Kommissionen, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 og T-136/02, Sml., EU:T:2007:115, præmis 137, og dom FMC mod Kommissionen, nævnt i præmis 210 ovenfor, EU:T:2011:282, præmis 150).

214 Endelig kan et moderselskab endvidere anses for ansvarligt for en overtrædelse, der er begået af et datterselskab, selv om der findes en lang række driftsselskaber inden for en koncern (dom Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 149 ovenfor, EU:T:1999:80, præmis 989, og dom af 27.9.2012, Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, T-343/06, Sml., EU:T:2012:478, præmis 52).

Prøvelse af første led af Socitrels fjerde anbringende og af Companhia Previdentes første og andet anbringende

215 Som tidligere nævnt blev Socitrel anset for ansvarlig for perioden fra den 7. april 1994 til den 19. september 2002 og Companhia Previdente for solidarisk ansvarlig for den samme overtrædelsesperiode.

216 Der skal imidlertid skelnes mellem på den ene side perioden fra den 7. april 1994 til den 29. september 1998, for hvilken Kommissionen i det væsentlige fandt, at den rådede over beviser for, at Companhia Previdente havde udøvet en afgørende indflydelse på Socitrel, og på den anden side perioden fra den

30. december 1998 til den 19. september 2002, for hvilken Kommissionen på grund af størrelsen af Companhia Previdentes andel af datterselskabets Socitrels kapital fandt, at formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse kunne finde anvendelse.

217 Sagsøgerne har i det væsentlige gjort gældende for det første at Companhia Previdente ikke kan holdes ansvarlig, da overtrædelsen udelukkende blev begået af Socitrel, og da der ikke er noget bevis for, at moderselskabet deltog i eller blot havde kendskab til den, for det andet, at Kommissionen ikke kan gøre brug af formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse, eftersom Companhia Previdente på intet tidspunkt ejede en andel på 100% af datterselskabets kapital, for det tredje, at sagsøgerne under alle omstændigheder har fremlagt oplysninger, der afkræfter formodningen, og endelig for det fjerde, at Kommissionen for så vidt angår perioden fra den 7. april 1994 til den 29. september 1998 indskrænkede sig til at henvise til, at der havde været »mange og stærke personlige forbindelser« mellem Companhia Previdente og Socitrel, og til, at visse bestyrelsesmedlemmer, som de to selskaber havde til fælles, havde haft kendskab til kartellet, uden at tage hensyn til de argumenter, som sagsøgerne havde fremført for at påvise, at moderselskabet ikke havde haft nogen afgørende indflydelse på datterselskabet.

218 Ingen af disse argumenter kan imidlertid tages til følge.

219 Der skal, successivt, foretages en prøvelse af spørgsmålet om Companhia Previdentes ansvar for datterselskabets ulovlige adfærd, beviserne for, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel i perioden fra den 7. april 1994 til den 29. december 1998, spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen kunne gøre brug af formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse for så vidt angår perioden fra den 30. december 1998 til den 19. september 2002, og endelig de forskellige argumenter, som sagsøgerne har fremført for dels at påvise, at der ikke blev udøvet en sådan indflydelse i perioden fra den 7. april 1994 til den 29. december 1998, dels at afkræfte formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse for så vidt angår den følgende periode.

– Spørgsmålet om, hvorvidt der påhviler Companhia Previdente et ansvar for datterselskabets ulovlige adfærd

220 Med hensyn til det anførte om, at der ikke påhviler Companhia Previdente noget ansvar for Socitrels ulovlige adfærd, som udelukkende kan tilregnes sidstnævnte selskab, bemærkes, at der ifølge den faste praksis ved Domstolen, hvortil der henvises i præmis 199 ovenfor, ikke kræves en konstatering af, at moderselskabet var personligt impliceret i overtrædelsen, for at der kan rettes en afgørelse, hvorved det pålægges en bøde for den begåede overtrædelse, til selskabet.

221 Sagsøgernes argumentation om, at Companhia Previdente ikke kan tilregnes overtrædelsen, fordi selskabet ikke selv har begået den, kan følgelig ikke tiltrædes, og dette klagepunkt må derfor forkastes.

– Perioden fra den 7. april 1994 til den 29. september 1998 og beviserne for, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel

222 Som tidligere nævnt henviste Kommissionen i den anfægtede afgørelse, efter at have taget moderselskabets andel i datterselskabets kapital i betragtning, til, at der havde fandtes »mange og stærke personlige forbindelser« mellem Companhia Previdente og Socitrel, og til, at visse bestyrelsesmedlemmer, som de to selskaber havde til fælles, havde haft kendskab til kartellet. Kommissionen udledte heraf, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel.

223 Disse faktorer skal prøves hver for sig.

224 Med hensyn til størrelsen af Companhia Previdentes andel af Socitrels kapital bemærkes, at Kommissionen dels henviste til, at en aktionær, der ejer over to tredjedele af stemmerettighederne i et aktieselskab – såsom Companhia Previdente, der havde en direkte andel på 21,2% i Socitrels kapital og på 70% i kapitalen i Preside SGPS, som ejede 70,6% af Socitrels kapital – i henhold til portugisisk selskabsret har fuld kontrol over dette selskab, eftersom aktionæren, uanset selskabets struktur, kan godkende alle beslutninger, navnlig sådanne, som vedrører udpegning af ledelsesorganet. Dels påpegede den, at en sådan situation kun kunne undgås, hvis andet var fastsat i visse bestemmelser i stiftelsesoverenskomsten eller i bestemmelser indført ved aktionæroverenskomster med henblik på at sikre mulighed for at danne blokerende mindretal i forbindelse med visse strategiske beslutninger. Ifølge Kommissionen har Socitrel ikke påvist, endsige gjort gældende, at der fandtes en bestemmelse af denne art.

225 Sagsøgerne har adspurgt herom i retsmødet ikke bestridt disse oplysninger.

226 Det må derfor fastslås, at Companhia Previdente i den relevante periode rådede over en meget stor del af kapitalen i datterselskabet, som gjorde det muligt for Companhia Previdente at udøve kontrol med samtlige dets beslutninger.

227 Med hensyn til de fælles bestyrelsesmedlemmer henvises til det dokument, som Socitrel tilsendte Kommissionen den 29. juni 2006 (s. 19662-19664 i de administrative sagsakter), og hvoraf det fremgår, at Socitrel og Companhia Previdente havde to bestyrelsesmedlemmer til fælles i 1995 (A.C. og P.B.), i 1996 (L.D. og P.B.) og i 1997 (L.D. og P.B.) samt tre bestyrelsesmedlemmer til fælles i 1998 (A.S., L.D. og L.F.).

228 Ifølge den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 213 ovenfor, udgør den omstændighed, at moderselskabet er repræsenteret i datterselskabets ledelsesorganer, et relevant bevis for, at moderselskabet reelt udøver kontrol med datterselskabets handelspolitik.

229 Det skal ligeledes fremhæves, at P.B. deltog i kartellets møder fra den 26. august 1993 til den 14. maj 1998. L.F. deltog i kartellets møder fra den 8. september 1998 til den 30. juli 2002. Endelig deltog A.S., som var bestyrelsesformand for begge selskaber fra den 18. september 1998 til udgangen af 2002, i kartellets møder fra den 10. december 1998 til den 22. maj 2001. Sagsøgerne har ikke bestridt disse faktiske omstændigheder.

230 De nævnte medlemmer af moderselskabets bestyrelse var følgelig behørigt informeret om datterselskabets ulovlige adfærd, eftersom de selv deltog i den.

– Perioden fra den 30. december 1998 til den 19. september 2002 og formodningen for, at moderselskabet udøvede en afgørende indflydelse på datterselskabet

231 I retsmødet medgav sagsøgerne, at Kommissionen på baggrund af den retspraksis ved Domstolen, hvortil der henvises i præmis 204 ovenfor, og som hidrører fra perioden efter, at sagsøgerne anlagde deres sag til prøvelse af den oprindelige afgørelse, havde ret til at påberåbe sig formodningen for, at Companhia Previdente havde udøvet en afgørende indflydelse på Socitrel, på trods af at moderselskabets andel af datterselskabets kapital var mindre end 100%.

232 Sagsøgerne har oplyst, at selv om de frafalder deres argumentation på dette punkt, opretholder de den med henblik på at afkræfte formodningen.

– De argumenter, som sagsøgerne har fremført for både at påvise, at der ikke blev udøvet nogen afgørende indflydelse i perioden fra den 7. april 1994 til den 29. december 1998, og at afkræfte formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse for så vidt angår perioden fra den 30. december 1998 til den 19. september 2002

233 Sagsøgerne finder i det væsentlige, at der på trods af de omstændigheder, som begrundede, at formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse blev bragt i anvendelse, nemlig dels, at Companhia Previdente ejede en stor andel af datterselskabets kapital, og at visse bestyrelsesmedlemmer var fælles i førstnævnte periode, dels, at Companhia Previdente ejede en endnu større andel af datterselskabets kapital i sidstnævnte periode, er en række faktorer, der underbygger, at Companhia Previdente ikke udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel.

234 Indledningsvis må det af sagsøgerne fremsatte første klagepunkt, hvorefter en formodning, der udelukkende bygger på besiddelsen af et datterselskabs kapital, udgør et probatio diabolica for det moderselskab, som ønsker at afkræfte formodningen, hvilket er ensbetydende med en tilsidesættelse af princippet om personligt ansvar og af uskyldsformodningen, forkastes.

235 Domstolen har nemlig fastslået, at formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse bl.a. har til formål at skabe en balance mellem vigtigheden af, på den ene side, målet om at bekæmpe adfærd, der strider imod konkurrencereglerne, især artikel 101 TEUF, og at hindre gentagelse heraf og, på den anden side, kravene i visse generelle EU-retlige principper, såsom bl.a. princippet om uskyldsformodning, princippet om straffens personalitet, retssikkerhedsprincippet samt princippet om retten til forsvar, herunder princippet om parternes processuelle ligestilling. Det er bl.a. af denne grund, at formodningen er afkræftelig (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 59).

236 Endvidere fremgår det af retspraksis, at en formodning, selv om den er vanskelig at afkræfte, holdes inden for rimelige grænser, når den står i rimeligt forhold til det forfulgte mål, når der er mulighed for at føre modbevis, og retten til forsvar er sikret (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).

237 I dette øjemed er det nødvendigt at føre tilstrækkelige beviser med henblik på at godtgøre, at datterselskabet har optrådt selvstændigt på markedet (jf. dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis). Sagsøgeren kan dog ikke afkræfte formodningen ved at fremføre enkle påstande, der ikke er underbyggede (dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 61).

238 Med henblik på at fastslå, om et datterselskab selvstændigt bestemmer sin adfærd på markedet, skal der tages hensyn til alle de faktorer, der er relevante for de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser mellem dette datterselskab og moderselskabet (dom Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 203 ovenfor, EU:C:2009:536, præmis 74).

239 Ingen af de argumenter, som sagsøgerne har fremført, afkræfter Kommissionens opfattelse om, at Companhia Previdente udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel i perioden fra den 7. april 1994 til den 29. december 1998, eller om, at det på grund af størrelsen af selskabets andel af Socitrels kapital kunne formodes, at der reelt var blevet udøvet en sådan indflydelse for så vidt angår perioden fra den 30. december 1998 til den 19. september 2002.

240 For det første er den omstændighed, at Companhia Previdente er et holdingselskab, og endog ikke aktivt, ikke tilstrækkelig til at afkræfte formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse (jf. i denne retning domme Schunk og Schunk Kohlenstoff-Technik mod Kommissionen, nævnt i præmis 208 ovenfor, EU:T:2008:415, præmis 63, Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, nævnt i

præmis 208 ovenfor, EU:T:2011:355, præmis 70 og den deri nævnte retspraksis, samt E.ON Ruhrgas og E.ON mod Kommissionen, nævnt i præmis 208 ovenfor, EU:T:2012:332, præmis 283) og bevirker ikke en omvendt bevisbyrde, således som Socitrel med urette har anført.

241 Den omstændighed, at moderselskabet blot, henset til sin art og sit vedtægtsmæssige formål, forvalter sine kapitalandele, er i denne henseende ikke tilstrækkelig til at anfægte Kommissionens opfattelse (jf. i denne retning domme Schunk og Schunk Kohlenstoff-Technik mod Kommissionen, nævnt i præmis 208 ovenfor, EU:T:2008:415, præmis 70, og FMC mod Kommissionen, nævnt i præmis 210 ovenfor, EU:T:2011:282, præmis 130).

242 Heraf følger ligeledes, at det forhold, at Companhia Previdente og Socitrel var selskaber med forskellig juridisk personlighed og havde forskellige aktionærer og hjemsteder, er uden betydning, eftersom selskaberne under alle omstændigheder udgjorde en og samme virksomhed (jf. i denne retning dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).

243 Sagsøgernes argumentation om, at Companhia Previdentes bestyrelsesmedlemmer ifølge portugisisk lov ikke repræsenterede dette selskab, når de deltog i datterselskabets bestyrelse, er irrelevant. Et selskab kan nemlig ikke påberåbe sig den nationale lovgivning med henblik på at unddrage sig Unionens bestemmelser, eftersom de af EU-retten anvendte retlige begreber principielt skal fortolkes og anvendes ensartet i hele Unionen (dom af 1.2.1972, Hagen, 49/71, Sml., EU:C:1972:6, præmis 6, og af 27.9.2012, Heijmans mod Kommissionen, T-360/06, EU:T:2012:490, præmis 70).

244 For det andet kræver det forhold, at moderselskabet bliver pålagt ansvaret for et datterselskabs overtrædelse, ikke, at der føres bevis for, at moderselskabet har haft indflydelse på datterselskabets politik på det særlige område, hvor overtrædelsen er begået (jf. i denne retning dom Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 208 ovenfor, EU:T:2011:355, præmis 70).

245 Heraf følger, at den omstændighed, at moderselskabet ikke selv har drevet virksomhed inden for sektoren vedrørende forspændingsstål, heller ikke er tilstrækkelig til at afkræfte formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse, hvilket indebærer, at sagsøgernes argumentation på dette punkt må forkastes.

246 For det tredje er den omstændighed, at Companhia Previdente ejede andele i mange andre selskaber, der drev virksomhed inden for andre sektorer end den, som var berørt af kartellet, ifølge fast retspraksis uden betydning (jf. i denne retning domme Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 149 ovenfor, EU:T:1999:80, præmis 989, og Shell Petroleum m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 214 ovenfor, EU:T:2012:478, præmis 52).

247 For det fjerde må Socitrels argumentation om, at selskabet var fuldstændig selvstændigt med hensyn til sin forretningsmæssige strategi, ligeledes forkastes.

248 Dels kan formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse nemlig ikke afkræftes alene ved at påvise, at Socitrel forvaltede sin handelspolitik i snæver forstand, såsom pris- eller distributionsstrategi, uden at modtage instruktioner herom fra Companhia Previdente. På samme måde kan den omstændighed, at datterselskabet aldrig har gennemført en særlig informationspolitik på det pågældende marked til fordel for moderselskabet, ikke være tilstrækkelig til at påvise dets selvstændighed, eftersom Socitrels selvstændighed ikke alene skal vurderes på grundlag af aspekterne af den driftsmæssige forvaltning af virksomheden (jf. i denne retning dom FMC mod Kommissionen, nævnt i præmis 210 ovenfor, EU:T:2011:282, præmis 105 ff. og den deri nævnte retspraksis).

249 Dels har Socitrel indskrænket sig til at fremføre en argumentation, hvis rigtighed sagsøgeren imidlertid ikke har påvist. Enkle påstande er imidlertid ikke tilstrækkelige til at afkræfte formodningen for reel udøvelse af en afgørende indflydelse (jf. i denne retning dom Elf Aquitaine mod Kommissionen, nævnt i præmis 197 ovenfor, EU:C:2011:620, præmis 61).

250 For det femte kan den selvstændighed, som Socitrel som følge af den historiske sammenhæng, hvori Companhia Previdente erhvervede selskabet, der tidligere var et statsligt foretagende, angiveligt har rådet over, hverken udledes af denne omstændighed alene eller af det forhold, at den tidligere overordnede ledelse fortsatte med at lede Socitrel efter erhvervelsen.

251 Denne argumentation må derfor forkastes.

252 For det sjette bemærkes, at det ifølge fast retspraksis ikke er en betingelse for, at en virksomhed tilregnes ansvar for en overtrædelse af artikel 101 TEUF, at der foreligger en handling begået af den pågældende virksomheds selskabsdeltagere eller direktører, eller endog at de har kendskab til denne overtrædelse, men derimod at der er begået en handling af en person, som er bemyndiget til at handle på virksomhedens vegne (dom af 7.6.1983, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, 100/80-103/80, Sml., EU:C:1983:158, præmis 97, og af 20.3.2002, Brugg Rohrsysteme mod Kommissionen, T-15/99, Sml., EU:T:2002:71, præmis 58).

253 At Companhia Previdente ikke havde kendskab til datterselskabets ulovlige adfærd, er derfor, selv hvis det var blevet påvist – hvilket det ikke er blevet – uden betydning for, om Companhia Previdente kan holdes solidarisk ansvarlig for dets adfærd.

254 Sammenfattende må det fastslås, at sagsøgerne ikke har påvist, at Companhia Previdente ikke udøvede en afgørende indflydelse på Socitrel, og at dette selskab optrådte fuldstændig selvstændigt på markedet.

255 Det var derfor med rette, at Kommissionen fandt Companhia Previdente solidarisk ansvarlig såvel for perioden fra den 7. april 1994 til den 29. december 1998 som for perioden fra den 30. december 1998 til den 19. september 2002.

256 Følgelig må såvel første led af Socitrels fjerde anbringende som Companhia Previdentes to første anbringender forkastes.

Andet og tredje led af Socitrels fjerde anbringende, der er fremsat subsidiært, og første og andet led af Companhia Previdentes tredje anbringende, der er fremsat mere subsidiært, om, at Kommissionen med urette dels tog Emesas, Galycas' og ITC's omsætning i betragtning, da den beregnede loftet på 10%, dels tog Companhia Previdentes omsætning i 2009 i betragtning

Den anfægtede afgørelse

257 Ved beregningen af det loft på 10%, som er fastsat i artikel 23 i forordning nr. 1/2003, tog Kommissionen efter at have forkastet det af sagsøgerne anførte omsætningen i 2009 i den koncern, der udgjordes af Companhia Previdente og samtlige dennes datterselskaber inklusive Emesa, Galycas og ITC, som Companhia Previdente erhvervede i 2004 og 2005, i betragtning i (1059., 1061., 1062. og 1063.-1069. betragtning til den anfægtede afgørelse).

Principperne

258 Det bestemmes i artikel 23, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 1/2003, at »[b]øden [...] for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke [kan] overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår«.

259 Loftet på 10% af omsætningen i denne bestemmelses forstand skal beregnes på grundlag af den sammenlagte omsætning i alle de selskaber, der har udgjort den økonomiske enhed, der har handlet som »virksomhed« i artikel 101 TEUF's forstand (jf. i denne retning dom af 26.11.2013, Groupe Gascogne mod Kommissionen, C-58/12 P, EU:C:2013:770, præmis 56, og dom HFB m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 200 ovenfor, EU:T:2002:70, præmis 528).

260 Denne øvre grænse for bødens størrelse har nemlig til formål at undgå, at der pålægges bøder, som virksomhederne under hensyn til deres størrelse – således som denne, ganske vist omtrentligt og ufuldstændigt, fremgår af deres samlede omsætning – kan forudses ikke at være i stand til at betale. Der er således tale om en grænse, der finder ensartet anvendelse på samtlige virksomheder, og som er fastsat under hensyn til den enkelte virksomheds størrelse med det formål at undgå bøder på et urimeligt og uforholdsmæssigt niveau (jf. dom Groupe Gascogne mod Kommissionen, nævnt i præmis 259 ovenfor, EU:C:2013:770, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

261 Dette formål skal imidlertid kombineres med ønsket om at give bøden en tilstrækkeligt afskrækkende karakter, hvilket kan begrunde, at der tages hensyn til den omhandlede virksomheds størrelse og økonomiske styrke, dvs. de samlede ressourcer for ophavsmanden til overtrædelsen (jf. dom Groupe Gascogne mod Kommissionen, nævnt i præmis 259 ovenfor, EU:C:2013:770, præmis 49 og den deri nævnte retspraksis).

262 Det er således den virkning, der tilstræbes over for den omhandlede virksomhed, der kan begrunde, at der tages hensyn til denne virksomheds størrelse og samlede ressourcer med henblik på at give bøden en tilstrækkeligt afskrækkende virkning, idet sanktionen ikke bør være ubetydelig i forhold til bl.a. virksomhedens økonomiske kapacitet (jf. dom Groupe Gascogne mod Kommissionen, nævnt i præmis 259 ovenfor, EU:C:2013:770, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).

263 Når det drejer sig om at vurdere de økonomiske ressourcer for en virksomhed, der pålægges ansvaret for en overtrædelse af de EU-retlige konkurrenceregler, synes det på denne baggrund berettiget at tage hensyn til omsætningen for samtlige de selskaber, over for hvilke den omhandlede virksomhed har mulighed for at udøve en afgørende indflydelse (dom Groupe Gascogne mod Kommissionen, nævnt i præmis 259 ovenfor, EU:C:2013:770, præmis 51).

264 Til gengæld har hver enkelt adressat for den afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, ret til, at det omhandlede loft anvendes individuelt på den pågældende, hvis den økonomiske enhed, virksomheden udgøres af, er blevet brudt mellem tidspunktet for overtrædelsens ophør og tidspunktet for vedtagelsen af afgørelsen (jf. i denne retning dom af 15.6.2005, Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, T-71/03, T-74/03, T-87/03 og T-91/03, EU:T:2005:220, præmis 390).

265 Endvidere fremgår med hensyn til fastlæggelsen af »det foregående regnskabsår« som omhandlet i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 af retspraksis, at Kommissionen i situationer, hvor der ikke er holdepunkter for, at en virksomhed har indstillet sine økonomiske aktiviteter eller har foretaget en urigtig gengivelse af sin omsætning for at undgå at blive pålagt en stor bøde, må anses for at være forpligtet til at fastsætte maksimumsgrænsen for bøden i forhold til den seneste omsætning, der afspejler et afsluttet år med økonomisk aktivitet (dom af 29.11.2005, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, T-33/02, Sml., EU:T:2005:428, præmis 49).

266 Retten har ligeledes fastslået, at Kommissionen ikke har skønsmæssig kompetence til at anvende et loft på 10% på regnskabsår, som ligger før det regnskabsår, der ligger forud for vedtagelsen af afgørelsen. Kommissionen kan alene anvende et sådant tidligere regnskabsår, når der foreligger særlige omstændigheder, f.eks. når den berørte virksomhed ikke har haft nogen omsætning i regnskabsåret forud for vedtagelsen af Kommissionens afgørelse. Desuden har den, selv i et sådant tilfælde, ikke et vidt skøn ved valget af det regnskabsår, der skal anvendes ved fastsættelsen af maksimumsgrænsen for

bøden. Den er nemlig forpligtet til at henholde sig til det sidste afsluttede regnskabsår, der afspejler et afsluttet år med normale økonomiske aktiviteter (jf. i denne retning dom Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, nævnt i præmis 265 ovenfor, EU:T:2005:428, præmis 39-42 og 74).

267 Skønt det fremgår af retspraksis, at Kommissionen med henblik på beregningen af bødeloftet i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 i princippet skal tage hensyn til den omhandlede virksomheds omsætning i det sidste afsluttede regnskabsår forud for vedtagelsen af den afgørelse, hvorved bøden pålægges (jf. i denne retning dom af 7.6.2007, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, C-76/06 P, Sml., EU:C:2007:326, præmis 32), følger det således ikke desto mindre af den kontekst, hvori den lovgivning, som nævnte bestemmelse er en del af, indgår, og af de mål, der forfølges med denne lovgivning, at der, når omsætningen i det regnskabsår, der går forud for vedtagelsen af kommissionsafgørelsen, ikke repræsenterer et afsluttet regnskabsår med normal økonomisk aktivitet i en periode på 12 måneder og således ikke giver nogen anvendelig indikation for den pågældende virksomheds reelle økonomiske situation og det passende niveau for den bøde, der bør pålægges denne virksomhed, ikke kan tages hensyn til nævnte omsætning med henblik på fastsættelsen af bødeloftet. I sidstnævnte, helt exceptionelle, tilfælde er Kommissionen forpligtet til med henblik på beregningen af bødeloftet at henvise til det sidste afsluttede regnskabsår med normal økonomisk aktivitet (dom af 12.12.2012, 1. garantovaná mod Kommissionen, T-392/09, EU:T:2012:674, præmis 86, stadfæstet efter appel ved dom af 15.5.2014, 1. garantovaná mod Kommissionen, C-90/13 P, EU:C:2014:326).

268 Det skal herved præciseres, at henvisningen i retspraksis til »et afsluttet regnskabsår med normal økonomisk aktivitet« tilsigter at udelukke en hensyntagen til et regnskabsår, i løbet af hvilket den omhandlede virksomhed var i færd med at bringe sine operationer til ophør, selv om al økonomisk aktivitet endnu ikke er ophørt, og mere generelt til et regnskabsår, i løbet af hvilket den omhandlede virksomheds adfærd på markedet ikke svarede til adfærden for en virksomhed, der udøver økonomisk aktivitet i almindelig forstand. Til gengæld betyder den omstændighed alene, at omsætningen eller overskuddet i et bestemt regnskabsår er betydeligt lavere eller højere end omsætningen eller overskuddet for tidligere år, ikke, at det pågældende regnskabsår ikke udgør et afsluttet regnskabsår med normal økonomisk aktivitet (dom af 12.12.2012, Almamet mod Kommissionen, T-410/09, EU:T:2012:676, præmis 253).

Rettens bemærkninger

269 Sagsøgerne har i det væsentlige gjort gældende, at Kommissionen med urette dels tog Emesas, Galycas' og ITC's omsætning i betragtning, da den beregnede loftet på 10%, dels tog Companhia Previdentes omsætning i 2009 i betragtning i denne forbindelse.

270 Denne argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes.

271 Dels påhvilede det, med hensyn til hvilket regnskabsår der skulle tages i betragtning ved anvendelsen af loftet på 10%, i henhold til artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 Kommissionen at tage den samlede omsætning for 2009 for Companhia Previdente i betragtning uden at tage hensyn til eventuelle stigninger eller fald i denne omsætning i forhold til det tidspunkt, hvor overtrædelsen ophørte, eftersom Companhia Previdente reelt ikke befandt sig i en særlig situation, der gjorde det muligt at fravige denne bestemmelse som omhandlet i Rettens og Domstolens praksis i sagen Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen (jf. præmis 266 ovenfor).

272 Følgelig må sagsøgernes argumentation på dette punkt, på samme måde som argumentationen vedrørende varigheden af den administrative procedure, forkastes.

273 Dels påhvilede det ifølge den retspraksis, der sammenfattes i præmis 263 ovenfor, Kommissionen at beregne loftet på 10% af omsætningen som omhandlet i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 på grundlag af den sammenlagte omsætning i alle de selskaber, som udgjorde den økonomiske enhed, der handlede som virksomhed.

274 Kommissionen var følgelig i dette øjemed forpligtet til at tage omsætningen i Emesa, Galycas og ITC, som var en del af Companhia Previdente-koncernen i 2009, i betragtning, og den bøde, der blev pålagt sagsøgerne, er derfor ikke uforholdsmæssig af denne grund.

275 I øvrigt blev, således som Kommissionen har påpeget, Companhia Previdente kun holdt solidarisk ansvarlig for den adfærd, som var blevet udvist af Socitrel, der var et datterselskab af Companhia Previdente på det tidspunkt, hvor overtrædelsen blev begået, og ikke for den bøde, der blev pålagt Emesa, Galycas og ITC, som ikke tilhørte Companhia Previdente på dette tidspunkt.

276 Følgelig må andet og tredje led af Socitrels fjerde anbringende og første og andet led af Companhia Previdentes tredje anbringende forkastes.

5. *Socitrels femte anbringende om tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ved anvendelsen af punkt 13 og 22 i retningslinjerne af 2006 samt om mangel på begrundelse*

Principperne

277 Det bemærkes, at der ved fastsættelsen af bødernes størrelse ifølge Domstolens faste praksis skal tages hensyn til overtrædelsens varighed og alle de elementer, der kan indgå i vurderingen af dens grovhed (jf. dom af 11.7.2013, Gosselin Group mod Kommissionen, C-429/11 P, EU:C:2013:463, præmis 88 og den deri nævnte retspraksis, og dom Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, C-444/11 P, EU:C:2013:464, præmis 98 og den deri nævnte retspraksis).

278 Det følger i denne henseende af Domstolens faste praksis, at grovheden af overtrædelserne af EU-konkurrencereglerne skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, og det uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (jf. domme Gosselin Group mod Kommissionen, nævnt i præmis 277 ovenfor, EU:C:2013:463, præmis 89 og den deri nævnte retspraksis, og Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 277 ovenfor, EU:C:2013:464, præmis 99 og den deri nævnte retspraksis).

279 De elementer, der indgår i vurderingen af overtrædelsernes grovhed, omfatter bl.a. de enkelte virksomheders adfærd og rolle ved gennemførelsen af kartellet, den fortjeneste, som virksomhederne har kunnet opnå ved dette, deres størrelse og værdien af de omhandlede varer samt den risiko, som overtrædelser af denne art indebærer for gennemførelsen af Unionens mål (jf. dom af 12.11.2009, Carbone-Lorraine mod Kommissionen, C-554/08 P, EU:C:2009:702, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis, dom Gosselin Group mod Kommissionen, nævnt i præmis 277 ovenfor, EU:C:2013:463, præmis 90 og den deri nævnte retspraksis, og dom Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 277 ovenfor, EU:C:2013:464, præmis 100 og den deri nævnte retspraksis).

280 Det fremgår ligeledes af fast retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed ikke har deltaget i samtlige de elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel, eller at den kun har spillet en mindre rolle i de elementer, som den har deltaget i, ikke er relevant med hensyn til beviset for, at virksomheden har begået en overtrædelse. Skønt det således ikke kan ændre, at den berørte virksomhed er individuelt ansvarlig for den samlede overtrædelse, at den eventuelt kun har deltaget i overtrædelsen i begrænset udstrækning, kan det dog have indvirkning på bedømmelsen af overtrædelsens omfang og grovhed og dermed på fastsættelsen af bødens niveau (jf. i denne retning

dom af 8.7.1999, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Sml., EU:C:1999:356, præmis 90, og af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, Sml., EU:C:2004:6, præmis 86, samt dom Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 200 ovenfor, EU:C:2005:408, præmis 145).

281 Det er således blevet fastslået, at Kommissionen ved vurderingen af hver lovovertræders forholdsmæssige andel i et kartel er forpligtet til at tage hensyn til den omstændighed, at visse lovovertrædere i givet fald ikke kan holdes ansvarlige for dette kartels samlede elementer som omhandlet i dom Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt i præmis 280 ovenfor (EU:C:1999:356, præmis 87) (dom af 19.5.2010, Chalkor mod Kommissionen, T-21/05, Sml., EU:T:2010:205, præmis 100).

282 For så vidt angår proportionalitetsprincippet bemærkes, at dette princip indebærer at institutionernes retsakter ikke må gå videre end passende og nødvendigt for gennemførelsen af det tilsigtede mål. I sammenhæng med beregningen af bøder skal overtrædelsernes grovhed fastslås i henhold til en række elementer, og der må ikke tillægges nogen af disse elementer en uforholdsmæssig stor betydning i forhold til de andre elementer i vurderingen. Proportionalitetsprincippet indebærer i denne sammenhæng, at Kommissionen skal udmåle bøden forholdsmæssigt med de elementer, der tages i betragtning ved vurderingen af overtrædelsens grovhed, og at den i denne henseende skal anvende disse elementer på en sammenhængende og objektivt begrundet måde (jf. dom af 27.9.2006, Jungbunzlauer mod Kommissionen, T-43/02, Sml., EU:T:2006:270, præmis 226-228 og den deri nævnte retspraksis, og af 28.4.2010, Gütermann og Zwicky mod Kommissionen, T-456/05 og T-457/05, Sml., EU:T:2010:168, præmis 264 og den deri nævnte retspraksis).

283 Endelig kræver ligebehandlingsprincippet ifølge fast retspraksis, at ensartede forhold ikke behandles forskelligt, og at forskellige forhold ikke behandles ensartet, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (jf. dom af 3.5.2007, Advocaten voor de Wereld, C-303/05, Sml., EU:C:2007:261, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).

Prøvelse af det femte anbringende

284 Indledningsvis har Socitrel gjort gældende, at selskabet, idet der for dette blev fastsat en sats for grovhed på 18% – og et ekstrabeløb med henblik på afskrækkelse baseret på samme procentsats – blev behandlet på praktisk taget samme måde som Emesa og Tycsa, for hvilke der blev fastsat en sats på 19%, skønt den overtrædelse, som Socitrel havde begået, var væsentligt mindre betydningsfuld end den, som de nævnte to virksomheder havde begået.

285 Endvidere har Socitrel anført, i det væsentlige, at Kommissionen ved fastsættelsen af satsen for grovhed undlod at tage hensyn til en række faktorer, der var særlige for sagsøgeren, herunder den omstændighed, at selskabet var et mindre familieforetagende, at det var første gang, selskabet deltog i et kartel, at selskabets deltagelse kun var af underordnet betydning, og at det på grund af sin mere begrænsede juridiske og økonomiske viden var vanskeligere for det at vurdere konsekvenserne af sin adfærd.

286 Endelig finder Socitrel, at afgørelsen er behæftet med en mangel på begrundelse, da sagsøgeren ikke kan forstå de grunde, der var bestemmende for fastsættelsen af satsen for grovhed og af ekstrabeløbet.

287 Denne argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes.

288 For det første opstillede Kommissionen, som tidligere nævnt, med henblik på at fastsætte satsen for grovhed tre kategorier i den anfægtede afgørelse (953. betragtning), idet den lagde den begåede overtrædelses art (939.-945. betragtning), den samlede markedsandel (946. betragtning) og kartellets geografiske udstrækning (947.-949. betragtning) til grund:

— en kategori på 16%, som kun omfatter Fundia, og som er begrundet i, at denne virksomhed kun deltog i »koordineringen« vedrørende Addtek (939. betragtning)

— en kategori på 18%, idet denne sats er baseret på to kriterier: deltagelse i club España og sent erhvervet kendskab til kartellets paneuropæiske dimension; Socitrel indgår i denne gruppe (949. betragtning)

— en kategori på 19%, der omfatter alle de øvrige deltagere i kartellet (953. betragtning).

289 Emesa og Tycsa deltog aktivt i både club Zürich (førstnævnte siden 1992 og sidstnævnte siden 1993) og club España, mens Socitrel ikke deltog i nogen af disse klubber, hvilket Kommissionen tog hensyn til.

290 Forskellen i sats mellem de kategorier, hvortil hører på den ene side Emesa og Tycsa og på den anden side Socitrel, er ganske vist begrænset, men det skal bemærkes, at den del af afsætningens værdi, der skal tages i betragtning, ifølge punkt 21 i retningslinjerne af 2006 kan udgøre op til 30%, og at horisontale aftaler om prisfastsættelse, markedsdeling og begrænsning af produktionen, som normalt er hemmelige, ifølge retningslinjernes punkt 23 på grund af deres art betragtes som de mest alvorlige konkurrencebegrænsninger, og at de i henhold til konkurrencepolitikken skal straffes strengt. Den del af afsætningen, der tages i betragtning i forbindelse med sådanne overtrædelser, befinder sig derfor normalt på den øvre del af skalaen.

291 I det foreliggende tilfælde befinder, som følge af overtrædelsens art, hvortil der henvises i 939. betragtning til den anfægtede afgørelse (opdeling af markedet/fastsættelse af kvoter, fordeling af kunder og horisontal fastsættelse af priser), den sats for grovhed, som Kommissionen fastlagde for den kategori, der havde begået overtrædelsen, sig i den lave del af skalaen (15-30%), hvilket indebærer, at forskellen i forhold til en anden gruppe, der havde begået en overtrædelse, som også var kendetegnet ved horisontale aftaler om prisfastsættelse, markedsdeling og begrænsning af produktionen, er begrænset.

292 Endvidere bygger den sondring, som Kommissionen foretog mellem på den ene side den kategori, som bl.a. Emesa og Tycsa tilhører, og på den anden side den, hvortil Socitrel, Fapricela og Proderac hører, på objektive kriterier.

293 Socitrel kan derfor ikke påberåbe sig et brud på ligebehandlingsprincippet alene på grundlag af den begrænsede forskel mellem de to af Kommissionen fastlagte satser for grovhed.

294 For det andet har Socitrel påberåbt sig, at selskabets deltagelse begrænsede sig til den iberiske halvø.

295 Denne faktor tog Kommissionen imidlertid behørigt i betragtning ved som værdien af omsætningen kun at medtage værdien af Socitrels omsætning på den iberiske halvø (949. betragtning til den anfægtede afgørelse).

296 For det tredje har Socitrel anført, at der ikke blev taget hensyn til, at selskabet havde haft en mindre rolle. Socitrel har ligeledes gjort gældende, at selskabet kun spillede en perifer rolle i kartellet og ikke, til forskel fra andre iberiske virksomheder såsom Tycsa og Emesa, en førende rolle.

297 Det bemærkes, at det udgør en formildende omstændighed, der tages i betragtning separat i forhold til overtrædelsens objektive grovhed som sådan, at en virksomhed kun har spillet en mindre rolle i kartellet.

298 Socitrels argumentation på dette punkt må derfor forkastes, og der skal derudover henvises til den argumentation, som Socitrel specifikt har fremført i denne henseende inden for rammerne af det sjette anbringende.

299 For det fjerde bemærkes angående det af Socitrel anførte om, at selskabet er et lille selskab, som er en del af en familiekoncern, at den værdi af afsætningen, som Kommissionen tog i betragtning i den anfægtede afgørelse med henblik på at fastsætte grundbeløbet for bøden (jf. præmis 20 ovenfor), var baseret på Socitrels afsætning af forspændingsstål i 2001.

300 Socitrels størrelse på markedet – selv hvis den forudsættes at have været beskeden – afspejles følgelig i størrelsen af den bøde, som virksomheden blev pålagt, ved, at det var denne værdi af afsætningen, som var specifik for Socitrel, der blev taget i betragtning.

301 Med hensyn til betydningen af virksomhedens beskedne størrelse og det forhold, at den tilhørte en familiekoncern, for dens juridiske og økonomiske viden, som ifølge Socitrel gjorde det umuligt for selskabet at vurdere det nøjagtige omfang af den overtrædelse, det deltog i, bemærkes, at Socitrel er en del af den virksomhed, der udgøres af Companhia Previdente, som tæller 27 datterselskaber inden for forskellige økonomiske sektorer (jf. punkt 129 og 130 i stævningen).

302 Der er således tale om en forskelligartet erhvervsmæssig koncern, som har en vis størrelse, og hvis samlede omsætning på verdensplan i 2009 beløb sig til 125 904 527 EUR.

303 Ledelsen af en sådan organisation – som endog for Socitrels og Companhia Previdentes vedkommende blev forvaltet af fælles bestyrelsesmedlemmer, såvel i perioden 1994-1998 som i perioden 1998-2002 (jf. det dokument, som Socitrel fremlagde for Kommissionen den 29.6.2006, s. 19662-19664 i de administrative sagsakter), der selv deltog i møderne i club España – gør det af Socitrel anførte om, at ingen af de pågældende vidste, at det var ulovligt at deltage i et kartel, og at det kunne medføre, at virksomheden blev pålagt en betydelig bøde, usandsynlige.

304 Under alle omstændigheder bemærkes, at virksomhederne i princippet selv bærer risikoen for en eventuel fejlvurdering af deres retsstilling i overensstemmelse med den almindelige maksime om, at uvidenhed om loven ikke diskulperer (generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Schenker & Co. m.fl., C-681/11, Sml., EU:C:2013:126, punkt 57).

305 Derudover bemærkes, at Socitrels argumentation er sammenfaldende med de klagepunkter, som virksomheden og dens moderselskab har fremsat om, at der for beregningen af loftet på 10% blev taget hensyn til den samlede omsætning i den virksomhed, som Companhia Previdente og dennes forskellige datterselskaber udgjorde, hvilken argumentation må forkastes (jf. præmis 276 ovenfor).

306 Endelig følger det af de ovenstående betragtninger i det hele og af bemærkningerne vedrørende det første anbringende (jf. præmis 107 ff. ovenfor), at den anfægtede afgørelse ikke er behæftet med en mangel på begrundelse.

307 Med hensyn til det af Socitrel anførte vedrørende Kommissionens tidligere beslutningspraksis bemærkes, at det er fast retspraksis, at Kommissionens tidligere beslutningspraksis ikke udgør den retlige ramme for de bøder, der pålægges på konkurrenceområdet (jf. i denne retning dom Heineken Nederland og Heineken mod Kommissionen, nævnt i præmis 147 ovenfor, EU:C:2012:829, præmis 108 og den deri nævnte retspraksis), og at dette både gælder fastsættelsen af individuelle bøder og Kommissionens fortolkning af dens egne retningslinjer (jf. i denne retning dom Dansk

Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 200 ovenfor, EU:C:2005:408, præmis 227 og 230), dvs. hvad enten det drejer sig om bødernes generelle niveau eller om den metode, som anvendes ved beregningen af dem.

308 I øvrigt har Socitrel ikke fremført noget argument til støtte for det, som selskabet har anført som et meget underordnet punkt i stævningens punkt 193.

309 Det samme gælder det anførte om, at Kommissionen tilsidesatte princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, der nævnes i overskriften til anbringendet uden at blive nærmere forklaret i det følgende.

310 Det femte anbringende må følgelig forkastes i det hele.

6. *Socitrels sjette anbringende om tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet, i og med at Kommissionen ikke tog det i betragtning som en formildende omstændighed, at sagsøgeren havde spillet en mindre eller passiv rolle*

Den anfægtede afgørelse

311 985. og 986. betragtning til den anfægtede afgørelse har følgende ordlyd:

»(985) Socitrel og Companhia Previdente har gjort gældende [...] at Socitrel ikke deltog i club España, hvis aktiviteter var mindre omfattende end de andre klubbers, og at Socitrel ikke var en af stifterne af club España. De har ligeledes med hensyn til det portugisiske marked anført, at Socitrel ikke deltog i kartellets aktiviteter fra begyndelsen, skønt dette marked var selskabets vigtigste. Desuden fremstillede Socitrel kun tråd og ikke snoet tråd, der anses for at have været kartellets væsentligste produkt, og selskabets adfærd påvirkede kun en lille del af det europæiske marked. SLM og ITC har ligeledes påberåbt sig, at de ikke deltog i kartellet fra begyndelsen.

(986) Det bemærkes indledningsvis, at Socitrel var en fast deltager i møderne i club España, og at selskabet deltog systematisk i og medvirkede ved over 40 møder i perioden fra den 7. april 1994 til tidspunktet for Kommissionens kontrolundersøgelser. Socitrel deltog i fuld udstrækning i aftalerne om kvoter og fordeling af kunder, fastsættelse af priser og udveksling af følsomme forretningsoplysninger sammen med de øvrige deltagere i club España, således som det beskrives i [punkt] 9.2.2. Selskabets rolle kan derfor hverken karakteriseres som »stærkt begrænset« som omhandlet i retningslinjerne af 2006, som passiv eller som en rolle som medløber, heller ikke som omhandlet i retningslinjerne af 1998. At Socitrel ikke deltog regelmæssigt i de paneuropæiske møder, da selskabet deltog i club España, er ikke relevant, navnlig i betragtning af at det kun havde afsætning i det område, som club España omfattede, nemlig Spanien og Portugal, og således deltog fuldt ud i kartellet på det for selskabet mest relevante niveau. Under alle omstændigheder foreligger der ikke noget bevis for, at Socitrel afstod fra at anvende de ulovlige aftaler ved at anlægge en konkurrencebetonet adfærd på markedet. Endelig er den omstændighed, at Socitrels adfærd kun påvirkede en begrænset del af det europæiske marked (i det væsentlige Spanien og Portugal), at selskabet kun solgte tråd, samt at Socitrel, SLM og ITC ikke tilsluttede sig kartellet fra dettes begyndelse, men først flere år senere, allerede blevet taget i betragtning ved beregningen af grundbeløbet for bøden (jf. [punkt] 19.1) og kan derfor ikke også tages i betragtning med henblik på at indrømme en nedsættelse af bøden.«

Principperne

312 Punkt 29, tredje led, i retningslinjerne af 2006 har følgende ordlyd:

»Bødens grundbeløb kan nedsættes, hvis Kommissionen fastslår, at der foreligger formildende omstændigheder, f.eks.:

[...]

— hvis den pågældende virksomhed fremlægger bevis for, at dens deltagelse i overtrædelsen er stærkt begrænset, og at den i den periode, hvor den har været deltager i de ulovlige aftaler, i praksis har undladt at anvende dem ved at udøve en konkurrencemæssig adfærd på markedet; selve den omstændighed, at en virksomhed har deltaget i overtrædelsen i en kortere periode end de øvrige virksomheder, betragtes ikke som en formildende omstændighed, fordi dette allerede er taget i betragtning ved fastsættelsen af bødens grundbeløb.«

313 Ifølge fast retspraksis skal der, når en overtrædelse er begået af flere virksomheder, foretages en undersøgelse af, hvor intensiv den enkelte virksomheds deltagelse i overtrædelsen har været (dom af 16.12.1975, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Sml., EU:C:1975:174, præmis 623, og dom Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt i præmis 280 ovenfor, EU:C:1999:356, præmis 150), for at fastslå, om der for dens vedkommende foreligger skærpende eller formildende omstændigheder (dom af 9.7.2003, Cheil Jedang mod Kommissionen, T-220/00, Sml., EU:T:2003:193, præmis 165).

314 For at fastslå, om der skal indrømmes en virksomhed en formildende omstændighed, fordi den i praksis ikke har anvendt de ulovlige aftaler, skal det undersøges, om virksomheden har fremført argumenter, der viser, at den i den periode, hvori den var part i de ulovlige aftaler, reelt undlod at gennemføre dem ved at anlægge en konkurrencebetonet adfærd på markedet, eller at den i det mindste klart og i væsentlig udstrækning overtrådte de forpligtelser, hvorved kartellet skulle gennemføres, i en sådan grad, at det forstyrrede selve dets funktion (dom af 15.3.2006, Daiichi Pharmaceutical mod Kommissionen, T-26/02, Sml., EU:T:2006:75, præmis 113).

315 Når det er blevet fastslået, at den overtrædende virksomhed har kunnet tage kartellets hemmelige arrangementer i betragtning, når den har skullet fastlægge sin adfærd på det relevante marked, er, for at virksomheden kan indrømmes den formildende omstændighed, hvortil der henvises i retningslinjerne af 2006, det forhold, at den ikke har deltaget i en bestemt eller i nogle bestemte af arrangementerne, hvis det forudsættes godtgjort, ikke i sig selv tilstrækkeligt til at opfylde det i retspraksis fastsatte beviskrav, hvorefter overtræderne skal påvise, at de har anlagt en konkurrencebetonet adfærd på markedet eller i det mindste klart og i væsentlig udstrækning har overtrådt de forpligtelser, hvorved kartellet skulle gennemføres, i en sådan grad, at det har forstyrret selve dets funktion. Beviset for, at virksomheden kun har deltaget i nogle af kartellets hemmelige arrangementer, udelukker nemlig ikke i sig selv, at de øvrige arrangementer har kunnet skade konkurrencen på det pågældende marked (dom af 5.12.2013, Solvay Solexis mod Kommissionen, C-449/11 P, EU:C:2013:802, præmis 81).

316 I øvrigt skal det bemærkes, at det ifølge retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998 C 9, s. 3) udgjorde en formildende omstændighed, at virksomheden »udelukkende [havde] spillet en passiv rolle eller en rolle som medløber«.

317 I listen over formildende omstændigheder i punkt 29 i retningslinjerne af 2006 henvises der imidlertid ikke længere til et sådant forhold som en af de formildende omstændigheder, der kan tages i betragtning.

318 Det er dog blevet fastslået, at eftersom den liste, der er opstillet i punkt 29 i retningslinjerne af 2006, ikke er udtømmende, kan det principielt ikke udelukkes, at det kan være en omstændighed, der kan give anledning til at nedsætte grundbeløbet for bøden, at virksomheden udelukkende har spillet en passiv rolle eller en rolle som medløber (dom af 25.10.2011, Aragonesas Industrias y Energía mod Kommissionen, T-348/08, Sml., EU:T:2011:621, præmis 281).

Prøvelse af det sjette anbringende

319 Socitrel har i det væsentlige gjort gældende, at det var med urette, at Kommissionen ikke tog i betragtning som formildende omstændigheder, at selskabet ikke bestred de forhold, som det blev lagt til last, at det kun havde spillet en meget underordnet rolle i club España sammenlignet med Tycsa og Emesa – hvilket i øvrigt kom til udtryk i, at Kommissionen ikke foretog nogen kontrolundersøgelse i selskabets lokaler – at det havde haft en passiv rolle og ikke deltaget i udarbejdelsen af de konkurrencebegrænsende aftaler, og at det ikke havde deltaget i flere møder, hvorpå der blev drøftet væsentlige spørgsmål. Socitrel har tilføjet, i det væsentlige, at det i henhold til princippet om personligt ansvar og princippet om individuelle straffe påhvilede Kommissionen at tage i betragtning ved bedømmelsen af grovheden af selskabets deltagelse i kartellet, at selskabet ikke havde deltaget i alle dele heraf.

320 Denne argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes.

321 Med hensyn til de betingelser, der fastsættes i retningslinjerne af 2006, må det konstateres, at Socitrel, således som Kommissionen med rette har påpeget, deltog i fastsættelse af priser, fordeling af kvoter og udveksling af følsomme forretningsoplysninger i hele den periode, hvori selskabet deltog i club España, og at selskabet intet har fremlagt, der viser, at det undlod at anvende aftalen ved at anlægge en konkurrencebetonet adfærd på markedet.

322 Socitrel kan derfor ikke gøre krav på en nedsættelse af bøden på grund af de formildende omstændigheder, hvortil der henvises i punkt 29 i retningslinjerne af 2006.

323 Med hensyn til en »udelukkende passiv rolle eller en rolle som medløber« bemærkes, at Socitrel ikke deltog i samtlige møder i club España og først fik kendskab til den paneuropæiske del af kartellet på et sent tidspunkt, nemlig i 2001, hvilket Kommissionen korrekt tog hensyn til ved fastlæggelsen af overtrædelsens grovhed (jf. præmis 288 ovenfor). Til gengæld må det fastslås, at sagsøgeren ikke kun spillede en passiv rolle eller en rolle som medløber i club España. Heri deltog sagsøgeren nemlig aktivt i fastsættelsen af priser, fordelingen af kvoter og udvekslingen af følsomme forretningsoplysninger, hvilket skete i hele den periode, hvori sagsøgeren deltog, og selv om Socitrel ikke deltog i samtlige møder, deltog selskabet i mange af dem.

324 Kommissionen tilsidesatte følgelig hverken ligebehandlingsprincippet eller princippet om individuelle straffe, lige så lidt som den tilsidesatte princippet om personligt ansvar, og størrelsen af bøden synes ikke uforholdsmæssig, henset til Socitrels faktiske deltagelse i club España.

325 Det sjette anbringende må følgelig forkastes i det hele.

7. *Socitrels syvende anbringende om tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og af ligebehandlingsprincippet, idet Kommissionen ikke tog Socitrels konkrete samarbejde i betragtning som en formildende omstændighed*

Den anfægtede afgørelse

326 1006.-1009. betragtning til den anfægtede afgørelse har følgende ordlyd:

»(1006) [...] Socitrel [har henvist til], at selskabet svarede hurtigt og præcist på Kommissionens begæringer om oplysninger.

(1007) I det foreliggende tilfælde vurderede Kommissionen, om der, i overensstemmelse med retspraksis, var anledning til at nedsætte bøden, fordi samarbejdet med en af de berørte virksomheder havde gjort det lettere for den at fastslå overtrædelsen. Således som det normalt er tilfældet, når der er tale om karteller, blev vurderingen reelt foretaget i henhold til meddelelsen om samarbejde i kartelsager (jf. [punkt] 19.4 nedenfor). Kommissionen noterede sig i denne sammenhæng, at Austria Draht, Trame, Socitrel, Fapricela, Proderac, Ovako-selskaberne, Itas og CB ikke havde indgivet en formel anmodning om bødefritagelse eller bødenedsættelse og ikke havde meddelt oplysninger, der repræsenterede en betydelig merværdi.

(1008) Kommissionen finder, henset til parternes argumenter og til, at deres samarbejde har haft begrænset omfang og værdi, at der ikke foreligger andre omstændigheder, der kunne give anledning til en nedsættelse af bøden uden for rammerne af meddelelsen om samarbejde i kartelsager, som under alle omstændigheder kun kan ske undtagelsesvis, når der er tale om et hemmeligt kartel. Et hurtigt og præcist svar på en begæring om oplysninger fra Kommissionen udgør ikke i sig selv en formildende omstændighed, eftersom parterne havde pligt til at svare på de pågældende spørgsmål inden en bestemt frist.

(1009) Manglende bestridelse af de faktiske omstændigheder er ikke i sig selv en tilstrækkelig begrundelse til at nedsætte bøden i henhold til punkt 29 i retningslinjerne af 2006, navnlig når de faktiske omstændigheder er blevet fastslået på grundlag af adskillige beviser. Det bemærkes generelt hvad dette angår, at Kommissionen ikke er bundet af sin tidligere praksis, og at den nedsættelse som følge af, at de faktiske omstændigheder ikke er blevet bestridt, som var omhandlet i meddelelsen om samarbejde i kartelsager af 1996, senere er blevet afskaffet. Bortset fra i ganske særlige tilfælde letter det forhold alene, at de faktiske omstændigheder ikke bestrides, ikke Kommissionens arbejde, eftersom Domstolen har fastslået, at det selv under sådanne omstændigheder påhviler Kommissionen at føre bevis for de pågældende omstændigheder, og at det står virksomheden frit at fremsætte ethvert indlæg, som den måtte finde relevant for sit forsvar, på et passende tidspunkt, herunder også under forhandlingerne for Retten. Det modsatte gælder kun, når den pågældende virksomhed indrømmer de faktiske omstændigheder. Eftersom der i den gældende meddelelse om samarbejde i kartelsager, dvs. meddelelsen af 2002, ikke fastsættes nogen nedsættelse alene som følge af, at de faktiske omstændigheder er blevet indrømmet (og heller ikke under hensyn til, at de ikke er blevet bestridt), er der ikke skabt nogen berettiget forventning om, at der vil blive indrømmet en nedsættelse på dette grundlag. I den udstrækning visse parter har indrømmet visse omstændigheder, har det ikke lettet Kommissionens arbejde, da den rådede over tilstrækkeligt mange beviser til, at de pågældende faktiske omstændigheder kunne godtgøres. Der kan derfor ikke indrømmes nogen nedsættelse af bøden som følge af, at de faktiske omstændigheder ikke er blevet bestridt.«

Principperne

327 I punkt 29, fjerde led, i retningslinjerne af 2006 bestemmes følgende:

»Bødens grundbeløb kan nedsættes, hvis Kommissionen fastslår, at der foreligger formildende omstændigheder, f.eks.:

[...]

— hvis den pågældende virksomhed samarbejder effektivt med Kommissionen uden for anvendelsesområdet for meddelelsen om samarbejde i kartelsager og ud over dens retlige pligt til at samarbejde.«

Prøvelse af det syvende anbringende

328 Socitrel har i det væsentlige gjort gældende, at det var med urette, at Kommissionen nægtede selskabet en nedsættelse af bøden på grund af dets samarbejde.

329 For at Socitrel kan påberåbe sig, at selskabet er omfattet af bestemmelserne i punkt 29, fjerde led, i retningslinjerne af 2006, skal det imidlertid påvise, at dets samarbejde ved at være gået ud over selskabets retlige pligt til at samarbejde, dog uden at give det ret til en bødenedsættelse i henhold til meddelelsen om samarbejde i kartelsager, objektivt betragtet har været til nytte for Kommissionen, således at denne i sin endelige afgørelse har kunnet lægge beviser, som er blevet fremlagt for den inden for rammerne af virksomhedens samarbejde, og i mangel af hvilke den helt eller delvis ikke havde kunnet pålægge en sanktion for den omhandlede overtrædelse, til grund.

330 Således forholder det sig imidlertid ikke i det foreliggende tilfælde. Dels bestred Socitrel ikke de faktiske omstændigheder og svarede rettidigt på de begæringer om oplysninger, der blev rettet til virksomheden, hvilket ikke går ud over selskabets retlige pligt til at samarbejde, dels har Socitrel ikke påvist, at Kommissionen i sin endelige afgørelse kunne lægge beviser, som var blevet fremlagt for den inden for rammerne af virksomhedens samarbejde, og i mangel af hvilke Kommissionen helt eller delvis ikke havde kunnet pålægge en sanktion for den omhandlede overtrædelse, til grund.

331 Det syvende anbringende må følgelig forkastes.

8. *Det første supplerende anbringende, som Socitrel og Companhia Previdente har fremsat inden for rammerne af den anden tilpasning af deres anbringender og påstande, og som for Socitrels vedkommende vedrører tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning samt mangel på begrundelse og for Companhia Previdentes vedkommende vedrører tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, af proportionalitetsprincippet og af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, i og med at Socitrel og Companhia Previdente ikke blev behandlet på samme måde som Arcelor og SLM, der i modsætning til sagsøgerne blev indrømmet en nedsættelse af bøden*

Den anfægtede afgørelse

332 1072. betragtning, litra a), til den anfægtede afgørelse, der blev indsat ved den anden ændringsafgørelse, har følgende ordlyd:

»(1072) a) Det loft på 10%, som er fastsat i artikel 23, stk. 2, [i forordning nr. 1/2003], beregnes på grundlag af den samlede omsætning i alle de enheder, som en virksomhed består af. Loftet på 10% er ikke baseret på den individuelle omsætning i de juridiske enheder inden for en

virksomhed, når de er pålagt et solidarisk ansvar for en overtrædelse. I det konkrete tilfælde vil Kommissionen imidlertid gøre brug af sin mulighed for at anlægge et skøn ved at fastsætte de dele af bøderne, for hvilke ArcelorMittals datterselskaber ikke hæfter solidarisk sammen med ArcelorMittal SA, og den bøde, som SLM hæfter for alene, på et niveau, der ikke overstiger 10% af selskabernes egen omsætning i regnskabsåret forud for vedtagelsen af afgørelsen. Maksimumbeløbet for den bøde, for hvilken ArcelorMittal Wire France SA og ArcelorMittal Fontaine SA hæfter solidarisk for så vidt angår perioden forud for den 1. juli 1999, fastsættes følgelig til 10% af ArcelorMittal Wire France SA's konsoliderede samlede omsætning i det regnskabsår, der blev afsluttet den 31. december 2009. Af dette samlede beløb fastsættes maksimumbeløbet for den bøde, for hvilken Arcelor Mittal Verderio Srl hæfter solidarisk sammen med ArcelorMittal Wire France SA og ArcelorMittal Fontaine SA, til 10% af selskabets egen omsætning i det regnskabsår, der blev afsluttet den 31. december 2009. Maksimumbeløbet for den bøde, som SLM hæfter for alene, bør fastsættes til 10% af selskabets egen omsætning i det regnskabsår, der blev afsluttet den 31. december 2009.«

333 I 1072. betragtning, litra b), til den anfægtede afgørelse fastsættes den samlede omsætning, der lægges til grund, og det beløb, der svarer til loftet på 10%, for hvert enkelt af de selskaber, som er berørt af den anden ændringsafgørelse.

Rettens bemærkninger

334 Således som Kommissionen har fremhævet, befinder Socitrel og Companhia Previdente sig ikke i en situation, der er sammenlignelig med den, hvori på den ene side ArcelorMittal og dennes datterselskaber og på den anden side Ori Martin og SLM befinder sig.

335 De to moderselskaber udgjorde nemlig sammen med deres datterselskaber en virksomhed i en del af den af overtrædelsen omfattede periode, og de blev anset for at være solidarisk ansvarlige sammen med datterselskaberne for så vidt angår den periode, hvori de sammen havde udgjort en virksomhed, hvilket afspejlede sig i en differentieret beregning af loftet på 10% (jf. i denne retning dom af 4.9.2014, YKK m.fl. mod Kommissionen, C-408/12 P, Sml., EU:C:2014:2153, præmis 55 ff.).

336 Dette er ikke tilfældet for Companhia Previdente for så vidt angår Emesa, Galycas og ITC, som sagsøgeren erhvervede efter overtrædelsen, og for hvis ulovlige adfærd sagsøgeren ikke blev anset for solidarisk ansvarlig.

337 Klagepunktet om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet må følgelig forkastes.

338 Heraf følger, at klagepunktet om tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet som følge af, at den bøde, der blev pålagt sagsøgerne, var uforholdsmæssig, fordi der ikke blev indrømmet Socitrel og Companhia Previdente en nedsættelse svarende til den, der blev indrømmet ArcelorMittal og Ori Martin, ligeledes må forkastes.

339 Endvidere gav Kommissionen ikke sagsøgerne nogen præcise forsikringer, der kunne skabe begrundede forventninger hos dem om en nedsættelse af bøden af grunde svarende til dem, som førte til, at ArcelorMittal og Ori Martin blev indrømmet en sådan nedsættelse.

340 Endelig må klagepunktet om mangel på begrundelse forkastes, eftersom det angives klart i fjerde, femte og niende til trettende betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorfor Kommissionen ændrede afgørelsen.

341 Sagsøgernes første supplerende anbringende må følgelig forkastes.

9. *Socitrels og Companhia Previdentes andet supplerende anbringende om tilsidesættelse af princippet om omhu, af loyalitetsprincippet, af princippet om god tro og af retssikkerhedsprincippet som følge af, at Kommissionen ændrede den oprindelige afgørelse endnu en gang i 2011*

342 Socitrel og Companhia Previdente har i det væsentlige gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte princippet om omhu, loyalitetsprincippet, princippet om god tro samt retssikkerhedsprincippet ved i 2011 at ændre den oprindelige afgørelse for anden gang, fordi der var mangler i begrundelsen, som kunne undergrave sagsøgerne ret til forsvar, hvorved de blev bragt i en konstant usikker situation.

343 Ovennævnte andet supplerende anbringende er imidlertid sammenfaldende med den argumentation, som Socitrel har fremført til støtte for sit tredje anbringende, som må forkastes af de grunde, der anføres i præmis 184-189 ovenfor.

344 På den baggrund må det andet supplerende anbringende, som Socitrel og Companhia Previdente har fremsat i forbindelse med den anden tilpasning af deres anbringender, forkastes af de samme grunde.

345 Det følger af ovenstående betragtninger i det hele, at ingen af sagsøgernes anbringender kan tages til følge. Kommissionen må derfor frifindes i det hele i de respektive annullationssøgsmål, som sagsøgerne har anlagt, idet der under omstændighederne i det foreliggende tilfælde ikke er anledning til, at Retten inden for rammerne af sin fulde prøvelsesret ændrer den bøde, som de er blevet pålagt.

Sagens omkostninger

346 Ifølge procesreglementets artikel 134, stk. 1, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgerne har tabt sagen, bør det pålægges dem at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Sjette Afdeling):

1) Sag T-413/10 og T-414/10 forenes med henblik på dommen.

2) Europa-Kommissionen frifindes.

3) Socitrel – Sociedade Industrial de Trefilaria, SA, og Companhia Previdente – Sociedade de Controle de Participações Financeiras, SA, bærer deres egne omkostninger og betaler Kommissionens omkostninger, herunder omkostningerne i forbindelse med sagen om foreløbige forholdsregler.

Frimodt Nielsen Dehousse Collins

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 15. juli 2015.

Underskrifter